

Lunds Universitet
Socialhögskolan
Inriktning mot kulturmöten och integration
SOL 066
HT-2003

ADOPTION

– UTIFRÅN FÖRÄLDRAPERSPEKTIV.

ADOPTIVFÖRÄLDRARS UPPLEVELSER AV STÖD
OCH HJÄLP INNAN OCH EFTER EN ADOPTION.

Författare: Anneli Hagnäs
Katarina Hellman

Handledare: Alexandru Panican

Abstract

Based on the debate in the media following the SOU (2003:49)-report's different suggestions to strengthen the child's role in the adoption process, we started considering the adoptive parents' reactions to all this. Has anyone asked them? What support would they want?

The objective of our paper was to present the result of a number of interviews with adoptive parents regarding some of the questions from the SOU (2003:49)-report. We wanted to find out how they experienced the support and help they had received in relation to the adoption process they had just been through. We also wished to know what information they had received with regard to support available from the community and to where they could turn if problems arose. Furthermore, we wanted to find out if they felt that the officials they met were competent with regard to questions dealing with adoptions and the adoption process.

Our survey showed that there were no great conflicts between some of the suggestions presented in the SOU (203:49)-report and the parents' reactions to it. There is, whilst keeping the child's best interests in sight, still much to be done from the side of the community to support and help adoptive parents.

Förord

Vi vill börja med att tacka ett antal personer som har gjort den här uppsatsen möjlig.

Först och främst vill vi börja med att tacka Bitte Linderström som arbetar på familjebehandlingsteamet Dynamis. Hon gav oss tipset att ta kontakt med förskoleläraren Ingela Asp som arbetar på Fröhuset i Helsingborg.

Självklart vill vi ju också tacka Ingela Asp som var den som hjälpte oss att hitta intervjupersoner och som har ställt upp och svarat på frågor och varit behjälplig på olika sätt. Ett stort tack!

Naturligtvis vill vi också rikta ett varmt och stort tack till de adoptivföräldrar som tagit emot oss i sina hem, bjudit på kaffe och villigt svarat på alla våra frågor.

Vi vill också tacka vår handledare Alexandru Panican för hans positiva feedback och konstruktiva kritik.

Sist men inte minst vill vi tacka våra familjer som har fått stå lite åt sidan de senaste veckorna...har det varit jul!?

Vi tackar naturligtvis också varandra för ett gott samarbete, flera goda skratt och stöd i stundom hopplöshet och total förvirring.

Ordförklaring

AC	Adoptionscentrum
Adoptionsorganisationer	De organisationer som har NIA:s auktorisation för att förmedla internationella adoptioner.
Barnbesked	Det besked som adoptivföräldrar får av adoptionsorganisationen, om att det finns ett barn för dem att hämta.
BUP	Barn- och Ungdomspsykiatriska kliniken
BVC	Barnvårdscentral
Hemutredare	Socialsekreteraren på familjerätten som gör hemutredningar.
Hemutredning	Den utredning socialtjänsten för då någon vill adoptera ett barn. Denna utredning lämnas till socialnämnden.
Hem-/ursprungsland	Det land där adoptivbarnet är fött.
IVF	In Vitro Fertilisering, Fertilitetsbehandling
Medgivande	Det positiva besked angående adoption, som socialnämnden lämnar då den tagit del av hemutredningen.
NIA	Nämnden för Internationella Adoptioner
SOU	Statens Offentliga Utredningar

INNEHÅLLFÖRTECKNING	Sid
Förord	
1. Inledning	6
1.1 Historik	6
1.2 Problemformulering	6
1.2.1 SOU (2003:49) -rapporten, ”Adoption – till vilket pris”	7
1.3 Syfte och frågeställning	8
1.4. Metod	9
1.4.1 Val av metod och urval	9
1.4.2 Den kvalitativa metodens svagheter	10
1.4.3 Hur vi hittade intervjupersoner	10
1.4.4 Perspektivval och avgränsningar	11
2. Teori	12
2.1 Anknytning	12
2.2 Objektrelationsteorin	12
2.3 ”Good enough” eller ”tillräckligt god” omsorg	14
2.4 Barnets samspelserfarenheter	14
2.5 SOU (2003:49)-rapporten, forskningsresultat och analyser	15
2.6 Analyser av forskningssammanställning	17
3. Redovisning av undersökningen och analys	17
3.1 Stöd och hjälp innan en adoption.	18
3.1.1 Analys	23
3.2 Stöd och hjälp efter en adoption.	26
3.2.1 Analys	31
3.3 Adoptivföräldrarnas syn på de professionellas kunskaper om adoptivfamiljer.	35
3.3.1 Analys	38
3.4 42 år som åldersgräns?	40
3.4.1 Analys	42
4. Slutdiskussion	43
5. Källförteckning	48

1. Inledning

1.1 Historik

I flera tusen år har adoptioner förekommit. Enligt sägen och skrifter var Moses adopterad, likaså Kejsaren Sargon den förste av Babylon. Fem av romarrikets kejsare bl.a. Marcus Aurelius (121-180 e.Kr.) var adopterade. Hammurabis lag (1600-talet f.Kr.) i Babylon innehåller en adoptionslag (SOU (2003:49) -rapporten).

I många länder, i västvärlden, är det förbjudet att avslöja att barnet är adopterat vilket ofta leder till att barnet förblir ovetandes om att det är adopterat. Detta har medfört chockartade besked för flera adopterade som kanske först vid en förälders bortgång får veta sitt ursprung.

Fenomenet att adoptera barn från andra länder började framförallt efter andra världskriget då det i Europa fanns flera tusen barn som blivit föräldralösa. Efter Koreakriget adopterades många barn till USA då de inte accepterades i det koreanska samhället på grund av att deras fäder oftast var amerikanska soldater.

Under 1960-talet ändrades uppfattningen om att man adopterade barn endast för att "rädda" dessa från föräldralöshet. Nu började infertila par att adoptera barn i syfte att bilda familj (Altstein & Simon, 1991, Hersov, 1990 i SOU (2003:49) -rapporten).

I Sverige under 1960-talet sjönk tillgången på inhemska adoptivbarn då man mer frekvent började använda preventivmedel samt att man utformade en mer liberal abortlagstiftning. Ensamstående mödrar fick det ekonomiskt lättare att försörja sina barn med bättre socioekonomiska förhållanden. Detta innebar att de kunde behålla sina barn istället för att adoptera bort dem (SOU (2003:49)-rapporten).

1.2 Problemformulering

Under vår utbildningstid till socionomer vid Lunds universitet har vi kommit i kontakt med några professionella inom bland annat socialtjänsten som har gett uttryck för att adoptivfamiljer med barn som är utrikesadopterade oftare än andra familjer/barn lider av psykiska problem eller andra svårigheter, t ex i skola eller med anknytningen till sina

föräldrar. Då en av oss, under termin fyra (av sju), träffade en erfaren socialsekreterare i en mindre kommun utanför Helsingborg som under flera års tid hade arbetat med familjeproblem, berättade hon att adoptivbarn/familjer var överrepresenterade då det gällde behov av insatser från socialtjänstens sida. Enligt denna socialsekreterare hade inte denna kommun ett större antal adoptivfamiljer jämfört med övriga kommuner i Sverige. Den andra av oss gjorde sin praktik under termin fem på en familjemottagning i Helsingborg som arbetar med familjer, barn och föräldraskap. Vid denna mottagning arbetade en erfaren familjebehandlare som hade flera års erfarenhet av familjeproblem inom socialtjänsten. Även denna kvinna gav uttryck för att hennes upplevelser av adopterade barn var, att de i större utsträckning än biologiska barn, led av psykiska besvär och problem.

1.2.1 SOU (2003:49) -rapporten, "Adoption – till vilket pris"

Vi uppsatsförfattare har inte kunnat undgå den relativt intensiva debatt, angående adoptioner, som har pågått i media de senaste månaderna. Exempel på artiklar vi har tagit del av är bl.a. en artikel som publicerades i Sydsvenska Dagbladet, fredagen den 14 november 2003, av Natalie Nasr, "Adoptionscentrum avfärdar utredning" och en artikel ur Aftonbladet, onsdagen den 15 oktober 2003, "Risk för färre utlandsadoptioner", där artikelförfattaren skriver under pseudonymen "P.O".

En stor del av det ökade intresset för adoptionsfrågor i massmedia, tror vi har att göra med den SOU (2003:49) -rapport som överlämnades till Regeringen den 16 juni 2003, betänkandet "Adoption- till vilket pris?" I denna utredning presenteras en del förslag som har skapat debatt. Av rapporten framkommer att en del förändringar i ett adoptionsförfarande bör ske utifrån såväl ekonomiska som psykosociala faktorer. Man lämnar även som förslag att det bör införas en övre åldersgräns på 42 år för adoptivföräldrar då en adoptionsutredning skall inledas. Vi fångades speciellt av den del i rapporten som behandlar att en del forskning pekar på att adopterade barn mår sämre psykiskt än vad biologiska barn gör (SOU (2003:49)-rapporten, 2.2.1, s.14). En del av förklaringen till detta kan vara att barnen efter födseln kan ha placerats i otrygga barnhem, de kan ha misshandlats, upplevt ett hemland i krig, inte fått det behov av mat och omvårdnad ett litet barn kräver. Anknytningen till trygga vuxna kan därmed ha eliminerats eller uteblivit. Att anknytningen mellan ett litet barn och dess närmaste

omsorgsperson är en mycket viktig process framgår i boken ”Det nödvändiga samspelet” av Gerd Abrahamsen (1999).

Det utförs omfattande hemutredningar i samband med att man vill adoptera ett barn. Man kräver således mycket av en blivande adoptivförälder. Vad erbjuds adoptivföräldrarna för stöd och hjälp? Upplevs de som arbetar med frågor rörande adoptioner, som professionella och kompetenta?

SOU (2003:49) -rapporten fokuserar på ett barnperspektiv. Vi har valt att arbeta utifrån ett föräldraperspektiv på adoptionsprocessen. I litteratur, övrig forskning samt även till viss del i SOU (2003:49) –rapporten, har vi uppmärksammat att adoptivföräldrarnas perspektiv och åsikter inte kommer fram. Utifrån detta har vi intresserat oss för att höra vad föräldrarna säger om de resurser, den professionalitet och den kvalité de möter i samband med den adoptionsprocess de har gått igenom? Har de erbjudits föräldrautbildningar, har de blivit upplysta om var de kan söka hjälp om en problemsituation skulle uppstå?

1.3 Syfte och frågeställning

Vårt syfte med den här undersökningen är att undersöka hur adoptivföräldrar upplever, dels den egna adoptionsprocessen utifrån vilket stöd och hjälp de har fått, och dels den debatt och en del av de förslag som SOU (2003:49)-rapporten har kommit med. Vi vill också veta om adoptivföräldrarna vet var de kan vända sig med eventuella problem, exempelvis gällande anknytningen till barnet. Dessutom undrar vi om adoptivföräldrarna anser att de professionella de möter i adoptionsprocessen är kompetenta och uppdaterade speciellt på adoptivfamiljen samt på själva adoptionsprocessen.

Vi vill också höra adoptivföräldrarnas åsikter angående den föreslagna åldersgränsen på 42 år, men denna fråga ställer vi utanför den huvudsakliga undersökningen.

Huvuddragen i våra frågeställningar är som följer:

- Vad anser adoptivföräldrarna om det stöd, den hjälp och den information de har fått, innan adoptionen?
- Vad anser adoptivföräldrarna om det stöd, den hjälp och den information de har fått, efter adoptionen?
- Vi vill veta hur adoptivföräldrarnas syn är på de professionella som arbetar med frågor runt adoptioner och adopterade barn och deras familjer. Är de kompetenta och uppdaterade? Hur är de föräldrautbildningar som anordnas?
- Finns det tydlig hjälp att få om man anser sig behöva det, t ex inom BUP (Barn och Ungdomspsykiatri), socialtjänsten, skolan m fl. Vet adoptivföräldrarna var de kan vända sig om problem skulle uppstå?

1.4 Metod

1.4.1 Val av metod och urval

Utifrån vårt syfte föll det sig naturligt att använda den kvalitativa metoden som primärdata, dvs. det är de data vi själva har samlat in. Som det står i boken, ”Forskningsmetodik av Idag”, av Magne Holme och Bernt Krohn Solvang (1997), så ligger styrkan i den kvalitativa intervjun i att själva undersökningssituationen liknar en vardaglig situation och ett vanligt samtal. Man kan se det som att man ”vaskar fram” den information vi kan få om de frågor vi är intresserade av att få svar på.

Tillvägagångssättet vid våra intervjuer har varit att spela in dessa på band för att sedan skriva ut dem. I boken ”Kvalitativa intervjuer” (1997), beskriver Jan Trost fyra olika sätt att använda sig av inspelat material och vi har valt den fjärde formen. Den går ut på att man kombinerar två olika metoder. Dels att man ordagrant skriver ner sådant som är viktigt i förhållande till studiens syfte och till intervjuguiden. Dels skriver man sammanfattningar eller hänvisningar till var i intervjun olika frågeställningar förekommer och av vilken art det är. Vi har intervjuat sex adoptivföräldrar och en av våra respondenter är man, resten är kvinnor. Vi har valt att kalla dem för A, B, C, D, E och F för att därmed säkerställa intervjupersonernas anonymitet.

Pål Repstad (1999) skriver boken "Närhet och distans" att den här typen av forskning, med kvalitativa metoder, ofta sägs gå på djupet men inte så mycket på bredden. Med detta menar han att man endast undersöker några få miljöer men undersöker dessa noggrant. Den kvalitativa metoden är, enligt Repstad, förstående och ger insikt. Repstad refererar till ett citat av Lofland (1971, s. 74). " En lyckad intervju skiljer sig inte särskilt mycket från vanliga lugna, stödjande och förstående samtal till vardags. Klarar man av sådana samtal besitter man redan de viktigaste mellanmännsliga färdigheter som är nödvändig för en god intervju."

1.4.2 Den kvalitativa metodens svagheter.

Trost (1997) har en annan uppfattning angående samtalet i den kvalitativa metoden. Han skriver att om man talar om kvalitativa intervjuer som samtal så är man "ute på hal is". Trost menar att termen samtal lätt kan uppfattas som något som alla kan delta i utan träning och utan syfte.

Repstad (1999) menar att man måste vara medveten om att när man använder sig av den kvalitativa forskningsmetoden är det viktigt att tänka på att alla människor har en så kallad förförståelse. Med det menas att vi lägger in tolkningar i allt vi kan uppfatta med våra sinnen. En och samma bild tolkas inte likadant av två enskilda personer. Man kan, enligt Repstad, anse sig vara hur objektiv som helst men i slutändan är det ändå våra erfarenheter och värderingar som avgör och ligger till grund för hur vi uppfattar en företeelse.

1.4.3 Hur vi hittade intervjupersoner.

En av oss blev rekommenderad att ta kontakt med en förskolelärare på en öppen förskola som riktar sig mot adoptivföräldrar i Helsingborg. Vi fick telefonnumret och kontaktade denna förskolelärare.

Denna kvinna ställde upp med att ta kontakt med adoptivföräldrar som hon kunde tänka sig skulle vara intresserade av att medverka i vår intervju. Vi fick ganska omgående kontakt med några familjer som ville ställa upp. Således etablerades kontakten och tid för möten bestämdes hemma hos familjerna då samtliga var föräldralediga och därmed var hemma med sitt/sina barn. De vi träffade var alla kvinnor. En adoptivfader har intervjuats via telefonsamtal, då han bor i en annan del av landet. Honom kom vi i kontakt med via en anhörig till en av oss som

gav oss förslaget att ta kontakt med denne man. Han skiljer sig något från de andra intervjupersonerna då det var ca 20 år sedan han adopterade sina barn. De andra fem adoptivfamiljerna har adopterat sina barn för mellan 9 månader och 7 år sedan.

1.4.4 Perspektivval och avgränsningar.

Vi har valt att avgränsa oss till respondenter som är adoptivföräldrar. Vår problemställning antar föräldraperspektivet. Vi valde detta som ett komplement till SOU (2003:49)-rapporten, som antar ett barnperspektiv. Hade undersökningen varit större hade vi kunnat tänka oss att även intervju professionella inom t ex socialtjänsten, familjerätten, BUP, skolan m fl. C-uppsatsens disposition samt vårt val av att fördjupa oss i föräldraperspektivet rymmer således inte bredare perspektiv och omfattning. Man kan riskera att inte få den tydliga avgränsning man vill arbeta med genom att ta med för mycket data, litteratur och olika perspektiv. En väl avvägd avgränsning med fördjupning är vårt val i vår forskningsdesign.

Vi har valt att intervju tre adoptivfamiljer i Helsingborg och två familjer som bor i närliggande mindre kommuner. Dessa har vi valt att inte namnge då adoptivföräldrarna i dessa kommuner inte är så många. En telefonintervju har skett med en adoptivfader från en annan del av landet. Kontakten med denne förälder uppkom genom att en av oss uppsatsförfattare hade ett spontant samtal med den vuxne adopterade sonen. Denne i sin tur berättade om vår uppsats för sin far som visade ett stort intresse och gärna ville medverka i arbetet. Eftersom det var ca tjugo år sedan som adoptionen ägde rum var inte alla våra frågor lika relevanta. Därför har vi valt att låta denna intervju ta något mindre plats.

På grund av att fem av de sex intervjuade, bor i eller i närheten av Helsingborg, blir det en stor kommunal och regional avgränsning. Olika kommuner i Sverige tillhandahåller varierande stöd och utbildning avseende adoptionsfrågor. Hade vi träffat adoptivfamiljer från hela landet är troligheten stor att vi hade fått en större variation i svaren.

2. Teori

2.1 Anknytning

Inom utvecklingspsykologin i dag är begreppet anknytning, (jfr engelskans attachment) det som främst står i fokus inom såväl teori som forskning. Anknytning är det starka emotionella band som uppstår mellan det lilla nyfödda barnet och dess närmsta omsorgsperson. Ronald E. Smith (1993) skriver i boken "Psychology", att flera psykologer inom utvecklingspsykologin menar att denna första och viktiga anknytning ligger till grund för hur barnets utveckling, både fysiskt men framförallt psykiskt gestaltar sig genom uppväxten och senare i vuxenlivet. Smith hänvisar till objektrelationsteoretikerna, bl.a. Mary Ainsworth och John Bowlby som menar att de efter beteendeobservationer och studier på spädbarn noterade att barn redan vid tre månaders ålder kan urskilja moderns ansikte från främmande människors. Då barnen var runt 7 – 8 månaders ålder log de mer mot sina omsorgspersoner, sträckte ut armarna efter dem, ville bäras av dem samt uppvisade symtom på stress då omsorgspersonen inte var närvarande. De negligerade andra personers försök att fånga barnets uppmärksamhet eller försök att trösta.

I anknytningsteorin är det svårt att hitta ett föräldraperspektiv, men teorin är intressant då teorin bygger på relationen och interaktionen mellan barnet och den vuxne. Den vuxnes roll måste väl därför vara viktig? Utan den vuxne kan inte barnet knyta an.

2.2 Objektrelationsteorin

Adoptivföräldrar får ta emot ett barn som av förklarliga skäl genomgått en separation från sin biologiska moder. De har även genomgått ytterligare en separation då de lämnar en eventuell fostermoder eller omsorgsperson vid ett barnhem. Adoptivföräldrarna får hem ett barn som kan ha upplevt sjukdomar, krigstillstånd, hungersnöd, känslomässig och intellektuell deprivation mm. Vad händer då med barnets emotionella utveckling och vad kan adoptivföräldrar möta för problem med ett barn de inte vet bakgrunden om?

Abrahamsen (1999) skriver om objektrelationsteorin, vilken vi har funnit intressant som teori till vårt arbete. Det är en teori om hur tidiga känslomässiga relationer etableras och

utvecklas. Teorin behandlar kontaktutvecklingen på det inre planet. Man tänker sig att de yttre relationerna omsätts till inre bilder med emotionella bilder av både positiv och negativ karaktär. Begreppet *objekt* i psykoanalytiskt språkbruk betyder en person utanför barnet själv som barnet har en känslomässig och behovsmässig relation till, en vuxen omsorgsperson och då oftast en förälder. Vi som uppsatsförfattare har valt att fokusera på adoptivföräldrarna som objekt.

Objektrelationsteorin representerar en tolkning som innebär att den inte är ”den sanna” teorin. Den behandlar, observerar och intresserar sig för barnets tidiga emotionella relationer till sin nära eller sina nära omsorgspersoner. Observationerna och studierna har skett på barn från nyfödda och upp till tre års ålder. Man talar om en utveckling av kontakt på det inre planet. Andra teoretiska förklaringsmodeller erbjuder andra tolkningsmöjligheter.

En av objektrelationsteorins anhängare, som vi tidigare nämnt, är den engelske barnpsykiatrikern John Bowlby (1907-1990). Vi har även tagit del av, och kommer att presentera, en del av vad objektrelationsteoretikern D W Winnicott (1896 – 1971) har skrivit om (Abrahamsen, 1999).

Objektrelationsteoretikerna är många men vad vi fann intressant i Bowlbys teori är att han menade att tidiga erfarenheter i barnets liv är viktiga och att senare faser påverkas av de tidigare. Dock menade Bowlby också att det som eventuellt går snett kan rättas till längre fram i livet. Han ansåg att barnet kan välja olika vägar i sin utveckling. Om utvecklingen går åt fel håll under en viss fas kan barnet längre fram ändra riktning för att komma in på ”den rätta” vägen igen, (Hwang och Nilsson, 2000). Vi uppsatsförfattare finner detta intressant då adoptivföräldrarna, som vi nämnt ovan, kan få ta emot barn vars bakgrund de inte känner till. Utifrån Bowlbys teori, såsom vi tolkar den, vill vi påpeka att tidiga negativa upplevelser för barnet skulle kunna kompenseras av omsorgsfulla adoptivföräldrar.

Bowlby lade grunderna till en bättre förståelse av hur en allvarlig störning i anknytningen kan tänkas komma att utgöra en jordmån för uppkomsten av psykopatologiska avvikelser (Perris, 1996). Bowlby tog sin utgångspunkt i grundantagandet att ett barn behöver få erfara en fortlöpande varm och intim relation till sin mor eller till en annan omsorgsperson. Det viktigaste är, enligt Bowlby, att båda känner tillfredsställelse och glädje för att barnet ska kunna utveckla och upprätthålla en god psykisk hälsa. Även om Bowlby fokuserar på

barnperspektivet så kan man märka att han även trycker på att omsorgspersonen, d.v.s. den vuxne, måste möta barnet och själv känna tillfredsställelse i relationen. Bowlby menade att den vuxne måste känna en inre glädje av att tillgodose barnets behov och att tycka om att ta hand om barnet. (Abrahamsen, 1999)

2.3 ”Good enough” eller ”tillräckligt god” omsorg enligt D W Winnicott.

Enligt objektrelationsteorin är det den emotionella kvalitén i barnets tidiga relationer som bildar utgångspunkt även i barnets kognitiva utveckling, d.v.s. förmågan att tänka. Man kan som vuxen inte ”lära” ett barn att bli en person, bara hjälpa barnet att växa som en egen person genom att ge det ”tillräckligt goda” emotionella samspelsfarenheter. En av objektrelationsteoretikerna, D W Winnicott, menar att ”tillräckligt god” omsorg leder till emotionella kvalitéer hos barnet. Barnets emotionella upplevelse av att bli förstått står enligt Winnicott i centrum. Winnicott menar att detta är grundläggande i barnets utveckling och utgör en hörnsten i vår mentala hälsa. (Abrahamsen, 1999) Frågan är då hur den vuxne skall veta när barnet har knutit an? Denna fråga blir inte besvarad i objektrelationsteorin eftersom man inte direkt berör vuxenperspektivet.

2.4 Barnets samspelsfarenheter

Bowlby använder sig av begreppen trygg och otrygg anknytning. Den trygga anknytningen innebär att barnet utifrån en omsorgspersons pålitlighet och trygghet har byggt upp inre representationer av sig själv som en person som är bekräftad och älskad. I den otrygga anknytningen har barnets otrygga tidiga tillvaro präglat en person som känner sig värdelöst och oälskat. Barnet förväntar sig inte annat än att möta svårigheter. Ett sådant barn har, enligt Bowlby, en bild av sig själv som en ganska värdelös person som inte förtjänar kärlek och uppmärksamhet. Barnet intar då, enligt Bowlby, en försvarsställning och får därmed sina antaganden bekräftade både av de vuxna och andra barn. I SOU (2003:49)- rapporten hänvisas till en forskning gjord av Dery-Alfredsson & Katz, (1986) samt Cederblad, (1991) där man undersökte i vilken omfattning utländska adoptivbarn sökt PBU (Psykiatriska Barn och Ungdomskliniken) i Stockholm respektive barnpsykiatriska kliniker i södra Sverige. I båda undersökningarna var utlandsfödda adoptivbarn i tonåren överrepresenterade i patientmaterialet jämfört med den andel de utgjorde av befolkningen i upptagningsområdena. Den vanligaste orsaken till kontakt var asocialitet eller utagerande beteende. I SOU (2003:49)

-rapporten hänvisas till forskning av Cohen och medarbetare (1993), där de jämförde adopterade och biologiska barn i åldern 7 – 17 år som hamnat inom barnpsykiatrisk behandling. Sammanlagt omfattade studien 88 barn och deras föräldrar. Adoptivbarnen i den kliniska gruppen hade mera symtom än de biologiska barnen i den gruppen. Framför allt gällde detta utagerande symtom vilket 92 % av adoptivbarnen och 55 % av de biologiska barnen uppvisade. I denna studie har man tillfrågat adoptivföräldrarna om deras förklaring till dessa symtom. Adoptivföräldrarna ansåg att förklaringen till barnets problem låg i biologiska faktorer eller i faktorer rörande barnets tidiga utveckling, före adoptionstillfället.

2.5 SOU (2003:49)-rapporten, forskningsresultat och analyser

I en del av den forskning, de resultat och analyser som presenteras i SOU (2003:49)-rapporten pekar Marianne Cederblad på en del metodologiska svagheter. Hon är professor emeritus i barn och ungdomspsykiatri och är en av de experter som har anlåtats med anledning av materialet till den färdiga SOU (2003:49)-rapporten. Hon menar att adopterade är en heterogen grupp vilket de flesta studier inte tagit hänsyn till. Ibland har man inte beskrivit vilka undergrupper som ingår i studien eller också har man inte analyserat resultaten så att man kan jämföra olika undergrupper. De resultat som finns visar t.ex att det är stor skillnad på social och psykisk anpassning beroende på åldern vid ankomststillfället, samt framförallt vilka eventuella negativa upplevelser barnet har upplevt innan adoptionen.

1982 följde Marianne Cederblad en grupp av 52 barn som kom till Sverige vid tre års ålder eller senare, som resulterade i rapporten ”Utländska adoptivbarn som kommit till Sverige efter tre års ålder”. Många av dessa barn visade anpassningsproblem till en början, vilket visade sig med regression och andra uttryck som visade att de befann sig i en akut kris. Dock normaliserades både den fysiska och den psykiska hälsan under det första året, utom i ett fåtal fall.

Under mitten av 1980-talet, när en stor grupp adoptivbarn var på väg in i tonåren, började det att komma larmrapporter från skolor, socialförvaltningar och barnpsykiatriska kliniker, där man såg många problem med de adopterade tonåringarna. Flera undersökningar, från mitten av 1980-talet till början av 1990-talet, verkade bekräfta dessa iakttagelser. Bl.a. i Cederblads undersökning av barn som sökt barnpsykiatriska kliniker i södra Sverige (Cederblad, 1991). Denna studie visade att de utlandsfödda adoptivbarnen i tonåren var överrepresenterade i

patientmaterialet jämfört med den andel de utgjorde av befolkningen i upptagningsområdena. Den vanligaste orsaken till barnpsykiatrisk kontakt var asocialitet eller utagerande beteende, liksom relationsproblem till föräldrarna och andra samt problem i skolan (SOU (2003:49) – rapporten).

I en del andra undersökningar av barns psykiska hälsa som presenteras i SOU (2003:49) - rapporten (2.1, s.11) framkommer ändå att majoriteten av adoptivbarnen förefaller att utvecklas väl och med god psykisk hälsa. Dock kan man inte blunda för att det utöver denna grupp, också presenteras studier av att adopterade barn är 2 – 3 gånger överrepresenterade i kliniska material inom barn- och ungdomspsykiatri, psykiatri samt social dygnsvård. Hos vuxna adopterade har man sett att kriminalitet, självmord, psykisk sjukdom, missbruk m m är vanligare än hos den övriga befolkningen. Man menar i SOU (2003:49) -rapporten att huvudskälet till dessa förhållanden sannolikt har att göra med just de traumatiska upplevelser barnet kan ha haft med sig i bagaget för tiden innan adoptionen. Sådana faktorer som vi nämnde ovan kan påverka barnets anpassning i den nya familjen flera år efteråt. Så även om adoptivbarnen, med en fantastisk utveckling, kommer i kapp i längd, vikt och fysisk status så kan emotionellt negativa upplevelser ha starkt samband med utfallet av adoptionen. Man menar vidare, i SOU (2003:49) -rapportens inhämtade forskning, att barnets upplevelser innan adoptionen har stor betydelse och att det är en viktigare faktor än t ex barnets ankomstålder till den nya familjen. Dock påpekar man att risken för att barnet har hunnit med att få den här typen av negativa upplevelser ökar i takt med barnets ålder. Ett problem för adoptivföräldrarna är att de oftast inte vet någonting om barnets tidiga historia (SOU (2003:49) -rapporten, 2.1, s.12).

Ytterligare en sak som forskningen visar, och som kan ha stor betydelse för adoptivbarnen, är att föräldrarna får hjälp med att förstå vilken del de kan ha i den adopterades sökande efter sin identitet. En del adopterade barn/ungdomar kan ha svårt att integrera sina föreställningar om den biologiska familjen och sina upplevelser av adoptivfamiljen under uppväxten. Här är det viktigt att föräldrarna förstår att de kan bidra till en positiv identifikationsprocess genom att visa engagemang i exempelvis ursprungslandets kultur eller dyl. Det kan, visar det sig i en del forskning, vara svårt för en del adopterade, att identifiera sig med två ursprung och/eller med två kulturer (SOU (2003:49) –rapporten).

Som vi tidigare påtalat i uppsatsen, så finns det inte mycket forskning eller litteratur som belyser föräldraperspektivet kring adoptioner, adoptionsprocessen eller kring de problem som kan uppstå. Föräldraperspektivet hamnar oftast utanför alla teorier och all forskning. Även i SOU (2003:49) –rapporten har man valt att utgå från ”barnets perspektiv”. Dock har man, vilket vi redogjort för ovan, nämnt några av föräldrarnas svårigheter. Det har också tagits upp några av de möjligheter som dessa föräldrar har att själva hjälpa sina barn med.

2.6 Analyser av forskningssammanställning

Cederblad menar i analysen av forskningssammanställningen i SOU (2003:49)-rapporten, att det är stor skillnad på psykisk och social anpassning beroende på åldern när barnet adopteras. Framförallt beror det på vilka upplevelser och eventuella trauman barnet har varit med om innan adoptionen. Cederblad tar som exempel upp att långa vistelser på undermåliga barnhem i Rumänien påvisar en stor grupp barn med beteendevikelser. Ett motsatsförhållande till detta är de barn som adopteras från Korea, som man vet vistas i väl fungerande fosterhem innan adoptionen och där studier visar att Koreabarnen klarar sig bra (SOU (2003:49) -rapporten, 3.1.1, s. 77).

3. Redovisning av undersökningen och analys

I vår undersökning har vi valt att dela upp frågorna i olika teman som presenteras nedan. Efter redovisningen av intervjuerna i varje tema, har vi valt att analysera svaren. Där kommer vi också att koppla på den litteratur, forskning samt de i övrigt insamlade material som är relevant för respektive teman. Vi kommer också att ta fram adoptivföräldrarnas tankar kring SOU (2003:49) –rapporten i de fall de har tagit del av denna och har synpunkter.

Våra intervjupersoner har vi valt att kalla för A, B, C, D, E och F. Det bearbetade materialet kommer att redovisas respondent för respondent med början på A. Däremot kommer vi att, i analysen, blanda respondenternas svar för att tydliggöra likheter respektive skillnader i deras upplevelser.

3.1 Stöd och hjälp innan en adoption.

Av de adoptivföräldrar som vi har intervjuat har samtliga talat om en ganska lång, och stundom mycket tung period, innan man har kommit så långt att man börjar diskutera adoption som ett alternativ. Kontakterna under denna period har i huvudsak varit inom sjukvården. Hur denna kontakt har upplevts kommer vi att återvända till i vår slutdiskussion eftersom den berör en skeende som infaller före själva adoptionsprocessen.

Vi kommer på de följande sidorna att redogöra för de svar vi har fått av de intervjuade, som handlar om vilken typ av stöd de fick, eller inte fick, inför sin adoption samt hur det eventuella stödet upplevdes. Det kan handla om stöd exempelvis från socialförvaltningen eller i form av någon föräldrautbildning. Dessutom har vi också valt att här redogöra för vad de tycker om det förslag som SOU (2003:49) –rapporten föreslår. Där föreslår man bl.a. att det ska bli en obligatorisk föräldrautbildning, som kommunerna skall vara skyldiga att anordna. ”Kommunerna skall tillhandahålla utbildning med utgångspunkt i ett centralt framtaget material”, står det i SOU (2003:49) –rapporten. De ska också ha rätt att ta ut skäliga avgifter för deltagande i utbildningen.

Flera av de intervjuade vittnar om att, när de hade kommit så långt att man började tänka på adoption som ett alternativ, så hämtade de information via Internet. Intervjuperson A berättade att de sökte på ordet ”Adoption” och därigenom fick mycket information. Bl.a. fick de information och namn på olika adoptionsorganisationer som kontaktades och de blev även medlemmar i flera av dessa organisationer. Genom dessa fick de sedan reda på att de, för att kunna få adoptera, var tvungna att kontakta socialtjänsten i kommunen där de bor, vilket då också gjordes.

A: s upplevelse av kontakten med socialsekreteraren som gjorde hemutredningen är att hon är väldigt bra. A säger: ”Hon är intresserad och uppdaterad, vet väldigt mycket och gör många hemutredningar varje år.” A: s tankar kring hur de upplevde hemutredningen var att de inte alls var så omfattande eller kontrollerande som de hade befarat och, via hemsidor på Internet, förstått att de ibland kan vara. A jämförde bl.a. med en arbetsintervju där hon under två dagar fick delta i diverse lämplighetstest, intelligenstag, samtal med psykologer och dyl. Hon menar. ”Dessa var betydligt mer omfattande och man lade ner betydligt mer pengar och

resurser på något som bara är en anställning jämfört med ett sådant viktigt beslut som att man ska få ett barn.”

Hemutredningen skedde med hembesök och intervjuer och samtal vid tre tillfällen. Första gången var det mer allmän information. Andra gången var det två socialsekreterare som gjorde ett hembesök och tredje besöket var en djupintervju där A och hennes man intervjuades var och en för sig. Under hemutredningen frågade socialsekreteraren också vilka länder de kunde tänka sig och informerade även om speciella förhållanden som gäller för vissa länder. T.ex. kan det, i vissa fall, gå ganska fort från det att man ansöker tills man kommer hem med sitt barn. Där menade socialsekreteraren att det är viktigt att man verkligen är beredd när ansökan skickas iväg. Socialsekreteraren hjälpte också A och hennes man att komma i kontakt med en familj som nyligen hade kommit hem med sitt barn, från det land som de hade funderat över. Detta upplevde de som mycket värdefullt och A uttrycker återigen, att hon tycker att hemutredaren i kommunen är väldigt bra och att de fick ett, som hon själv uttrycker det ”rätt bra stöd av socialen”.

Vad det gäller övrigt stöd och hjälp från samhället så berättade A att det med hemutredarens hjälp ordnades en endagars föräldrautbildning i Lund i Region Skånes regi. Där medverkade en BVC-sköterska, en barnhälsopsykiolog och en barnläkare. Enligt A så ”gav den inte mycket alls”. Däremot så anordnar adoptionsorganisationen, i detta fall Adoptionscentrum, en föräldrautbildning i form av en studiecirkel. Denna utbildning är inte obligatorisk men enligt A, går nästan alla den i alla fall. Studiecirkeln hålls ideellt av andra, speciellt utbildade, adoptivföräldrar och handlar allmänt om hur hela adoptionsprocessen går till. En del av kursen utgår från föräldraperspektivet som t.ex. barnlöshet. En annan del utgår från barnperspektivet t.ex. varför man gör en hemutredning och hur länderna ser på det. En av de viktigaste sakerna med denna studiecirkel var att knyta kontakter med andra blivande adoptivföräldrar för att, även i framtiden kunna stötta och hjälpa varandra.

A har tagit del av det förslag från SOU (2003:49) -rapporten som handlar om att kommunerna själva hålla i föräldrautbildningarna. Hon uttrycker att här kan hon se en nackdel då det kan bli personer som inte har insikt i hela adoptionsprocessen eftersom de inte själv har gått igenom denna. A menar att ”de har bara insikt i en liten bit av processen”. Hon menar vidare att man skulle kunna dela upp föräldrautbildningen på olika avsnitt mellan olika professionella, men pekar samtidigt på att det kan göra att det inte blir samma förtroende

inom gruppen som om det är en och samma ledare hela tiden. A. uttrycker vidare att hon egentligen ser att föräldrautbildningen borde vara obligatorisk för alla blivande föräldrar och inte bara adoptivföräldrar. Dessutom så tror A att ”även om de allra flesta går utbildningen i dag så hade ännu fler gått om den hade varit gratis”.

Intervjuperson B berättar att hon och hennes man också, precis som A, genomgått adoptionsorganisationens föräldrautbildning i form av en studiecirkel. ”Att bli adoptivföräldrar.” B: s uppfattning var att den var väldigt nyttig, även om den inriktade sig mycket på problem som kan uppstå. Men som hon sa så ”är det ju oftast då man behöver hjälp”. ” B hade också tillsammans med sin make, deltagit i en endagars föräldrautbildning i Lund, som de också själva bekostade. Båda dessa föräldrautbildningar upplevdes av B som att de ”gav en bra grund att stå på, även om de hade kunnat vara mer ingående”. B uttrycker att en av de viktigaste upplevelserna med dessa båda utbildningar var att de fick kontakt med andra föräldrar i samma situation.

Förutom kontakten med adoptionsorganisationen är den enda kontakten de har haft, den med socialsekreteraren. Förutom hemutredningen så tog socialsekreteraren själv kontakt en gång och frågade hur det gick och detta var under tiden de väntade på att få besked om ett barn.

Inför resan för att hämta barnet, tog B kontakt med BVC för att få råd om saker att tänka på när de nu skulle flyga med ett litet barn. B berättar att hon först upplevde att sköterskan blev väldigt ”ställd” och inte ansåg sig ha tid med detta utan fick återkomma senare. Den som återkom och gav lite goda råd, var en annan sköterska som de upplevde som väldigt bra och som de fortfarande har kontakt med.

Något stöd från samhället inför adoptionen anser inte B att det har fått utan tvärtom. De har själva fått ta alla kontakter och exempelvis ringa och fråga adoptionsorganisationen hur processen gick.

Intervjuperson C: s upplevelser angående stöd innan adoptionen, skiljer inte nämnvärt från de tidigare nämnda intervjupersonerna. Kontakterna de hade före adoptionen, med representanter för ”samhället”, var med socialsekreteraren/hemutredaren, vilket C inte definierade som ett stöd. C och hennes man hade också gått den obligatoriska föräldrautbildningen som adoptionsorganisationen anordnade i form av en studiecirkel. För att få intyget på att man var

godkänd måste man ha gått åtta av tio gånger. C upplevde inte att denna utbildning var till något direkt stöd. Dels upplevde hon att mycket värdefull tid gick åt till att prata om barnlösheten. Hon sa bl.a. att; ”här pratade man om sånt som man redan har gått igenom och lämnat bakom sig för länge sedan. Annars hade vi ju inte gått vidare till att adoptera.” Ett annat problem med denna studiecirkel uttryckte C med att det inte gavs lika mycket information kring alla länder. De adoptivföräldrar som höll i studiecirkeln, hade själv adopterat barn från ett land och hade följaktligen mest information att delge deltagarna från just det landet. När någon deltagare hade behov av information från ett annat land, bjöds andra adoptivföräldrar med erfarenheter från detta land, in. Dock upplevde inte C det som att informationen blev tillräcklig. Hon uttryckte det med att ”Ju bättre förberedd man är ju bättre kan man tackla olika situationer när man är iväg och ska hämta sitt barn”. Trots att hon inte är nöjd med föräldrautbildningen i adoptionsorganisationens regi, tycker C ändå att en föräldrautbildning bör vara obligatorisk för adoptivföräldrar. Både för att man behöver få information om hur det är att adoptera ett barn från ett annat land, men också för att knyta kontakter med andra i samma situation för att få och ge stöd åt varandra. C menar också att en sådan här kontakt även är viktig när barnen blir större. Här jämför C med de föräldragrupper för blivande biologiska föräldrar som träffas i samband med föräldrautbildning genom mödravården och som ofta har kontakt även när barnen har blivit större.

Det stöd, som C upplevde att de fick, kom från adoptivföräldrar som redan hade varit iväg och hämtat ett barn och ofta förmedlas den kontakten via adoptionsorganisationen men i C: s fall fick de kontakt med andra familjer via Internet. Det har varit en viktig kontakt enligt C och det är igenom dessa man har fått de mest värdefulla råden och tipsen.

D: s upplevelser innan adoptionen var att det var jobbigt för att det verkade som att hemutredarna inte förstod att de hade bestämt sig för att adoptera ett barn. Dessa tyckte att de skulle gå hem och tänka över saken i ett halvår. Inte heller upplevde D att själva hemutredningen var någon form av stöd utan snarare att de fick underkasta sig ett stort antal kontrollinstanser vilka främst gick ut på att komma fram till ifall de uppfyllde de krav som de sociala myndigheterna och adoptionsorganisationen ställer på adoptivföräldrar. Dels var det hembesök och intervjuer men också läkarbesök med diverse tester bl.a. lungröntgen och HIV-prov. När det gällde kontakten med adoptionsorganisationen så handlade det i huvudsak om dokumentation och intyg samt brev från organisationens representant i adoptionslandet. D var

även i kontakt med adoptionsorganisationen för att höra sig för angående någon föräldrautbildning/studiecirkel, men fick till svar att dessa var fulltecknade för hela året.

Däremot så upplevde D att adoptionsorganisationens representant i adoptionslandet var ett enormt stöd under själva adoptionen och när barnet skulle hämtas. Denna representant var behjälplig på olika sätt och var tillgänglig ”nästan dygnet runt”. Representanten var med både privat och hos alla myndigheter som D tvingades besöka för att adoptionen skulle gå igenom.

E: s upplevelser av stöd innan adoptionen skiljer sig från de flesta andra intervjuade. Hon menar att hemutredaren i kommunen var ett mycket stort stöd och att detta mer upplevdes som ett stöd i adoptionsprocessen än som en utredning för att ta reda på ifall de var lämpliga att ta emot ett litet barn eller inte. Vad det gäller från adoptionsorganisationen som E adopterade igenom, så skiljer det sig något eftersom inte denna organisation har något krav på genomgången föräldrautbildning. ”Det är önskvärt, men inget krav”, sa E. Föräldrautbildning finns och man kan välja om man vill gå en distansutbildning eller en intensivkurs över en helg. Utbildningarna innehåller olika delar som exempelvis ”förberedelser inför adoption”, ”drömmen blir verklighet” eller ”hur går det för barnet?”. Dessutom pratar man också om ämnen som skola, tonår och pubertet. Att anknytningen är viktig är också ett ämne som tas upp i utbildningen.

Vad det gäller förslaget som kommit ur SOU (2003:49) -rapporten så tycker E att en obligatorisk och enhetlig föräldrautbildning i kommunal regi hade varit önskvärt. E menar vidare att det är så mycket mer man behöver ha reda på, allt ifrån sjukdomar, mat, sömn till hur det kan bli när man får ett syskon.

Precis som de föräldrar som vi har intervjuat tidigare, tyckte även E att det bästa stödet man kunde få, kommer från andra adoptivföräldrar.

Som ett tillägg till de redan nämnda intervjuerna, kan nämnas att det kom fram vid telefonintervjun med F att de fick, när de skulle adoptera sina barn 1985, gå en föräldrautbildning på ca fem gånger. I vems regi denna anordnades nämndes inte vid intervjun. F berättar vidare att det var mycket svårt att tillgodogöra sig informationen som

gavs, eftersom de som blivande adoptivföräldrar, var så upptagna av tankarna på att få hem sitt barn. Något annat stöd ifrån samhället vid den tidpunkten nämndes inte.

3.1.1 Analys

Det man kan avläsa i det insamlade materialet från de intervjuade föräldrarna är att det enda stöd som erbjudits två av dem före adoptionen, och som inte är en föräldrautbildning i en adoptionsorganisations regi, är en endagars utbildning i regi av Region Skåne. Den ena av de två som hade gått denna utbildning upplevde den som att den ”inte gav någonting” och den andra personen tyckte att den kunde ha innehållit mycket mer men ändå ”gav någon sorts grund att stå på”. De övriga tre blev inte erbjudna någon utbildning utanför adoptionsorganisationen.

I SOU (2003:49) –rapporten kan man läsa att möjligheterna att delta i föräldrautbildning är mycket skiftande över landet och att innehållet och kostnaderna i befintliga utbildningar, också varierar kraftigt. De skriver också följande:

Majoriteten av kommunerna lägger ansvaret för föräldrautbildningen på de auktoriserade sammanslutningarna och förlitar sig på att föräldrarna får nödvändiga kunskaper om adoption. Kommunerna har emellertid inte någon kontroll över utbildningarnas innehåll och kvalitet. Kvaliteten blir avhängig den enskilda kursledaren och kan därmed variera kraftigt.

Bortsett från intervjuperson F som bor i en annan del av landet, har vi intervjuat föräldrar från tre olika kommuner. Trots att dessa ligger nära varandra geografiskt, kan vi märka att det är stora skillnader i vad som erbjuds blivande adoptivföräldrar i form av stöd inför en adoption.

En sak som några av de intervjuade upplevde som ett stöd, var kontakten med hemutredaren. Eftersom de vi har intervjuat kommer ifrån tre olika kommuner, är den kontakten som de har haft med hemutredaren på familjerätten också från tre olika kommuner. A, D och E upplevde att hemutredningen också fungerade som en form av stöd och att de fick god hjälp av denne. C upplevde att hemutredaren var påläst och uppdaterad men refererade inte till hemutredaren som ett stöd. E däremot upplevde inte själva hemutredningen som ett stöd utan snarare som en kontroll av vilka de var som blivande adoptivföräldrar. Trots detta så upplevde E ändå att

hemutredaren var både vänlig och snäll samtidigt som hon upplevdes som erfaren och professionell.

Vad samtliga intervjuade har upplevt som ett värdefullt stöd är mötet med andra blivande adoptivföräldrar i samma situation eller adoptivföräldrar som har kommit steget längre och redan varit och hämtat sitt barn. Där har de intervjuade kunnat söka tröst, få råd och tips och få en liten inblick i vad som väntar dem i framtiden. Denna kontakt, med andra adoptivföräldrar, har de intervjuade som regel fått genom studiecirkelarna som anordnas av adoptionsorganisationer. Några har också fått kontakt med andra adoptivföräldrar via Internet.

I boken ”Adoptera – Ett sätt att bli förälder”, av Annika Creutzer (2002) finns ett kapitel som heter ”I väntan på ett barn”. Detta kapitel handlar om när alla handlingar är skickade och de blivande föräldrarna väntar på sitt s.k. barnbesked. ”Det är en tid av förväntan och fantasier om hur framtiden ska bli. Det är också planering och praktiska förberedelser och det är en tid av gnagande oro, humörsvängningar och ett behov av att få vara i fred” (s.65).

Här råder Creutzer de blivande adoptivföräldrar att söka stöd hos andra människor som är i samma situation. Creutzer skriver bl.a. att det ofta finns e-postlistor och chatsajter för sökande till olika länder och hon uppmanar till att ta kontakt men en sådan, om det finns behov för att prata av sig eller för att få praktiska tips. Här skriver hon också att många fortsätter att träffas i sina gamla studiecirkel trots att kurserna är avslutade. Rubriken på stycket har fått namnet ”Skaffa dig rätt stöd” och det kan man säga motsvarar den verklighet som vi har förstått att dessa föräldrar lever i. De måste själva söka det stöd som de känner att de har behov av att få.

En av de intervjuade föräldrarna jämför sin väntan på barn med hur det är att få ett biologiskt barn och det stöd som samhället då automatiskt ger. Hon säger;

När man ska ha ett biologiskt barn så har man ju den här föräldragruppen som träffas. Man andas ihop och vad man nu gör. Det hör man ju att de har den kontakten länge och ända tills barnen blir stora. Jag tror att man behöver det och att det inte är bra om man isolerar sig.

Denna förälder uttrycker egentligen även de övriga intervjuades åsikt om hur viktigt det är med kontakter med andra med samma glädjämnen och samma problematik. Skillnaden mellan adopterande föräldrar och biologiska föräldrar är att, som det är idag, gör inte

samhället lika mycket för att hjälpa blivande adoptivföräldrar att få denna kontakt utan den kontakten måste de söka själva.

När man diskuterar adoptioner i forskningssammanhang eller i andra samhälleliga sammanhang, utgår man så vitt vi har sett, nästan alltid ur barnets perspektiv. Även i SOU (2003:49) -rapporten har man valt att se allting ur barnperspektivet och ett exempel på detta är hur nedanstående rader är formulerade.

Alla adoptivbarn har rätt att komma till väl förberedda adoptivföräldrar som gjorts medvetna om internationell adoption som fenomen och vilka etiska och personliga övervägande som bör göras före adoptionen. Det är angeläget att de som vill adoptera, utifrån de forskningsresultat som finns på området, uppmärksammas på adoptivbarns ökade risk för olika svårigheter, så att de får en beredskap att känna igen och hantera olika situationer och så att de kan söka hjälp i ett tidigt skede. Utifrån barnets bästa anser vi att deltagande i föräldrautbildning inför adoption skall vara en förutsättning för att de eller den som vill adoptera skall kunna ges medgivande.

Här pekar man i första hand på barnens rätt att få väl förberedda föräldrar men detta hänger också väl samman med den forskning som trycker på att det är av stor vikt att föräldrarna får hjälp att på olika sätt stödja och hjälpa sina barn. T ex gäller det att förmedla vikten av en bra och tidig anknytning mellan barnet och adoptivföräldrarna, hur adoptivföräldrarna själva aktivt kan arbeta med anknytningen och att ett sådant arbete kan ta mycket tid.

Forskningen som presenteras i SOU (2003:49) –rapporten, visar också hur viktigt det är att hjälpa föräldrarna att förstå vilken stor del de kan ha i den adopterades sökande efter sin identitet. Hur svårt den kan vara för en del adopterade att integrera sina föreställningar om den biologiska familjen och de upplevelser de har av adoptivfamiljen under uppväxten. Här är det viktigt att föräldrarna förstår att de kan bidra till en positiv identifikationsprocess genom att visa engagemang i exempelvis ursprungslandets kultur och dyl.

Ovanstående utdrag ur SOU (2003:49) –rapporten är, som tidigare nämnt, också ett exempel på hur man hela tiden formulerar att man utgår ifrån barnets bästa. Dock tar man faktiskt också upp föräldrarnas rätt att få föräldrautbildning av hög kvalitet. Man skriver bl.a. följande:

Alla blivande adoptivföräldrar har rätt till en så bra föräldrautbildning att de efter utbildningen skall ha möjlighet att ta ställning till om adoption är rätt för just dem.

Här frågar vi oss om det kanske är önskvärt att diskutera två olika typer av föräldrautbildningar. Två av de intervjuade adoptivföräldrarna uppger nämligen att man under föräldrautbildningen, som anordnades av adoptionsorganisationen, bl.a. till ganska stor del diskuterade deras barnlöshet. Detta ämne var något som dessa föräldrar tyckte att de ”var färdiga med” och ”hade lämnat bakom sig”. En annan av de intervjuade upplevde att hemutredaren faktiskt inte tog deras beslut att adoptera på allvar utan istället tyckte att de skulle gå hem och tänka över saken i ytterligare sex månader. Den intervjuade sa; ”Vi hade ju redan bestämt oss för att adoptera ett barn, det blev bara ytterligare väntan”.

Dessa föräldrars uppfattning om att gå en föräldrautbildning handlar inte i första hand om att ta ställning till om de vill adoptera eller inte, utan de befinner sig i ett senare skede i processen. Vad de i första hand upplevde att de skulle kunna vara hjälpta av var att få kunskap om hur de på bästa sätt skulle kunna hjälpa och stödja sitt barn. Bl.a. genom att få kunskap om hur de själva kunde, från allra första mötet, arbeta med att få den så viktiga anknytningen mellan dem och barnet att fungera. Att man dessutom diskuterar praktiska saker som kan hända i landet där barnet hämtas och även diskuterar framtida eventuella svårigheter, är bara ytterligare ett sätt att stärka adoptivföräldrarna. Det man inte behöver, enligt adoptivföräldrarna, är att diskutera sitt beslut. Det måste i så fall komma tidigare i processen.

3.2 Stöd och hjälp efter en adoption

Vi intresserade oss naturligtvis också för att få veta vilket stöd adoptivföräldrarna får då de kommit hem till Sverige med sitt barn. Vi frågade bl.a. om hur kontakten har sett ut med socialtjänsten (hemutredaren), BVC, sjukvård samt vilka kurser eller utbildningar som har erbjudits adoptivföräldrarna efter adoptionen. Vi kommer även här in på resonemanget runt anknytningen och hur adoptivföräldrarna har informerats med anledning av detta och dessutom kommer vi också in på en del förslag som SOU (2003:49)- rapporten ger.

Förälder A berättade att hemutredaren kom hem till familjen ca en och en halv månad efter det att de hade kommit hem med sitt barn. Hon skulle då skriva ett yttrande till tingsrätten som var obligatoriskt. Hemlandet kräver att hemutredaren rapporterar om hur adoptivfamiljen fungerar och hur de har det. A förklarade att de då fick frågor om hur anknytningen

fungerade. A menade att tanken med det här besöket är att det skall vara en form av stöd och att adoptivföräldrarna kan få råd om hur man skall knyta an till sitt barn. Däremot tror A att det, för de flesta adoptivföräldrar, uppfattas som en kontroll. A tyckte att besöket var trevligt då de hade så mycket att berätta om. ”Man fick själv tala om för alla instanser att man var hemma med barnet, det var ingen som kontaktade oss.” Hemutredaren kommer även på besök efter ca ett halvår, men även då skall en rapport skickas till hemlandet, enligt A.

A förklarade att man blir erbjuden att gå en föräldrautbildning genom Helsingborgs kommun, familjerätten, då man kommit hem med barnet. A ansåg att det kan gå alldeles för lång tid från det att man kommit hem med sitt barn till dess att denna utbildning startar. Hon berättade att man sammankallar alla de adoptivföräldrar som kommit hem under året med sitt eller sina barn, och sedan startar inte utbildningen förrän våren året därpå. Dilemmat, som enligt A uppstår i det här systemet, är att de som har hämtat hem sina barn tidigt på året får vänta i över ett år på utbildningen. I vissa fall kan t.o.m. föräldradigheten ha löpt ut så att adoptivföräldrarna inte kan gå den alls p.g.a. att de börjat arbeta igen. ”Även om det bara är ett halvår så kan det kännas för länge eftersom man har frågor som man vill ha svar på och som BVC kanske inte kan svara på.” A menade att det vore önskvärt att man höll den här kursen åtminstone två gånger per år. A berättade vidare att den här kursen inte gav dem så mycket utan att de mest upplevde det som om kursledarna samlade material åt sig själva. Enligt A så är det flera adoptivföräldrar som har sagt likadant. Att man mest sitter och delar erfarenheter med andra adoptivföräldrar.

A berättade att de själva tog kontakt med BVC för att få en hälsokontroll genomförd, då man bl.a. tar prov på barnet för att hitta eventuella parasiter m.m.

Vi frågade A om hon hade önskat sig mer stöd, hon menade att hon inte visste riktigt och att adoptivföräldrarna i Helsingborg är lyckligt lottade som har en så engagerad hemutredare. A berättade också att den adoptionsorganisation som de anlitate har fått kritik för sina tidigare rutiner då kontakten med adoptivföräldrarna, enligt A, var bristfällig efter det att man kommit hem med barnet. A förklarade att man numera på organisationen upprättar ett s.k. adoptionskontrakt där det ligger på deras ansvar att kontakta adoptivföräldrarna regelbundet.

A berättade att det finns två barnhälsopsykologer i Helsingborg som är specialiserade på problem rörande adoptivbarn och deras föräldrar. Enligt A har flera som hon har talat med

varit missnöjda med den här kontakten. A sade att de inte, enligt dem A har talat med, ger några konkreta råd då man har problem. Som exempel tog A upp att bekanta till dem inte har fått rådet att vara hemma med barnet i början då de har kommit hem från ursprungslandet. Att dessa inte har blivit informerade om anknytningen och hur viktig den är. A menade att dessa föräldrar borde ha informerats om att inte ha så bråttom med att skola in barnet på dagis, utan att stanna hemma och lära känna barnet ordentligt istället.

A förklarade att hon känner till en del instanser i Helsingborg som man kan ta kontakt med om det skulle uppstå något problem i familjen som har med adoptionen att göra. Hon nämnde Dynamis, som är en familjemottagning i kommunens regi. A talade också om att man kan kontakta BUP (Barn och Ungdomspsykiatri), samt en specialutbildad terapeut som, enligt A, är specialiserade just på adoptivbarn. A menade att adoptivbarn har varit med om känslomässiga separationer och att denna känsla följer med djupt inne i kroppen, därför krävs det, enligt A, människor som förstår sig på det här med adoptivbarn, anknytning mm.

Enligt A var det förslag positivt som man presenterar i SOU (2003:49)- rapporten, om att hemutredarna skall vara mer pålästa och kunniga om adoptionsfrågor. A förklarade att det oftast är andra adoptivföräldrar som håller i kurser som anordnas både innan och efter en adoption. A anser att detta är positivt då hon menar att adoptivföräldrarna är de som har bäst erfarenhet och kunskap i ämnet.

Förälder B förklarade att man själv måste ta alla kontakter då man har kommit hem med barnet. Hon berättade att de inte fick så mycket stöd och hjälp då de hade kommit hem med sitt barn. ”Vi fick ringa till socialförvaltningen, ringa och beställa tid på sjukhuset samt till BVC. Man hade önskat att någon hade ringt och välkomnat oss hem eller bara hört efter hur det var med oss”

B menade att de inte har varit i behov av att söka hjälp. En enda gång hade de dock ett mindre problem med att deras barn vägrade äta annat än välling men då, förklarade B, fick de god hjälp från BVC.

B berättade att de fick besök av hemutredaren några veckor efter det att de kommit hem med sitt barn, samt ytterligare ett besök efter ett halvår. B förklarade att det är besök som går ut på att hemutredaren skall bilda sig en uppfattning om hur det går för familjen för att därefter

skriva en obligatorisk rapport till hemlandet. På vår fråga om det förekom något stöd gentemot dem i egenskap av adoptivföräldrar svarade B nej.

B förklarade att man oftast vänder sig till andra adoptivföräldrar om man skulle behöva hjälp med någonting. B berättade vidare att om de skulle få problem i sin familj, som hade med adoptionen att göra, så skulle hon vända sig till hemutredaren för att höra om var man kunde få hjälp.

Enligt B har de inte blivit erbjudna någon föräldrautbildning eller kurs som riktar sig speciellt till adoptivföräldrar efter det att de kom hem med sitt barn. De blev varken erbjudna någon utbildning från socialtjänstens eller BVC: s sida. B hänvisade här, åter, till den föräldrautbildning som sker innan adoptionen i AC: s regi. Hon uttryckte också att dessa utbildningar oftast leds av adoptivföräldrarna själva.

B berättade att hon blev inbjuden till en föräldrautbildning i BVC: s regi som vände sig till biologiska nyblivna föräldrar. B förklarade för oss att det kändes tungt att lyssna till alla berättelser som handlade om graviditeter, förlossningar och amning. B menade dessutom att samtliga deltagare på denna kurs hade nyfödda barn medan B var där med sin 9 månaders baby. Detta skapade, enligt B, ett kännbart utanförskap. B deltog endast vid ett tillfälle på denna kurs. Enligt B borde man hålla liknande kurser som var riktade till just adoptivföräldrar. Hon påpekade också att socialtjänsten borde hålla i någon form av utbildning eller sammankomst där flera adoptivföräldrar hade haft möjlighet att lära känna varandra och utbyta erfarenheter.

Förälder C berättade att hemutredaren kom hem efter någon månad för att se så allt förlöpte väl. C tyckte framförallt att detta besök var tänkt som ett underlag för den rapport hemutredaren skulle skicka till hemlandet. Hon uttryckte, ”vi som föräldrar har inte blivit erbjudna någon hjälp av socialtjänsten, skulle det vara någonting så ligger det hos oss själva att höra av oss”. Här berättar C också att det var de själva som tog kontakt med BVC då det kommit hem med sitt barn. Det stöd och den hjälp de fick när de kom hem, kom från andra adoptivföräldrar.

Vi frågade C om hon visste var hon skulle vända sig om problem relaterat till adoptionen skulle uppstå. C svarade att hon inte visste var man kan få hjälp.

C och hennes man gick en utbildning som var arrangerad i landstingets regi efter det att de kommit hem med sitt barn. Hon berättade att det var en psykolog och en BVC sköterska som höll i denna kurs. Kursen var på 10 gånger och den var kostnadsfri. Detta var den enda kurs, enligt C de blev erbjudna att gå. C berättade att de var mycket nöjda med den information de fick på denna kurs. Informationen handlade om blöjor, mat, sovtider m.m. Enligt C riktade sig inte denna kurs speciellt till adoptivföräldrar då den var mer allmän. En kurs som alla nyblivna föräldrar, enligt C, kan ha nytta av. Vi frågade C om den personal, psykologen och BVC sköterskan, som höll i kursen var tillgängliga för vidare rådgivning eller stöd, vid behov. C förklarade att de inte hade fått någon information angående detta.

Förälder D berättade att socialtjänsten gör obligatoriska uppföljningar och att de uppfattade att det huvudsakliga syftet med dessa besök var att samla information till den rapport som skall skickas till ursprungslandet. D menade att dessa besök ”intet på något sätt gick ut på att uppmuntra eller hjälpa oss” D påpekade att det inte var något de hade förväntat sig heller. D berättade att de fick två besök av hemutredaren efter det att de kommit hem med sitt barn. Först fick de ett besök efter två månader och därefter ett besök efter ett halvår.

D förklarade att, som vi tidigare har nämnt, de hade ett stort stöd av adoptionsorganisationens representant då de var nere i de land där de skulle hämta hem sitt barn. D berättade också att det anordnas adoptivträffar i Nordvästra Skåne varje månad, vilka D uppskattar.

Adoptivföräldrarna bjuder då in gästföreläsare mm. Hon anser att kontakten med andra adoptivföräldrar man träffar där är oerhört värdefull. ”Den är mest värdefull av alla kontakter.” D förklarade att anknytningen har gått bra med deras barn. D menar att man oftast talar om alla problem som kan uppstå, inte hur fantastiskt det är.

Förälder E berättade att bland det första de gjorde efter att ha kommit hem med sitt barn var att besöka BVC, på eget initiativ. Hon förklarade också att man kan få tid till en psykolog i BVC: s regi om man anser sig behöva det. ”Vi gick på en träff på BVC tillsammans med andra, biologiska mödrar, men man känner att man inte riktigt platsar där.” E berättade att de själva fick ringa till BVC för att höra om det fanns plats i någon grupp. Det anordnas inte någon speciell grupp för adoptivföräldrar i BVC: s regi enligt E. Däremot anordnas det en kurs för adoptivföräldrar i Lund, i landstingets regi. E och hennes man gick på denna kurs vid fem tillfällen.

E berättade att en socialsekreterare kom hem till dem efter ca fyra månader samt efter ett halvår. E menade att dessa besök är för att skaffa sig ett underlag till den rapport som skall skickas till ursprungslandet. E kände inte att dessa besök var för att stötta dem, i egenskap av nyblivna adoptivföräldrar. ”Om man behöver stöd och hjälp så får man ta det vid sidan om. De frågar inte om man behöver stöd eller hjälp. Då får man kontakta någon själv.”

E menade att det hade varit bra om det fanns någon tydlig hjälp eller något stöd att få då man har kommit hem med sitt barn. ”Ibland är det ju så att man vill klara detta. Nu skall man vara glad och lycklig. Man hade önskat att någon hade lyft luren för att ringa och fråga hur det går och hur det är.” Dock förklarade E att hon inte vet vem hon tycker skulle ha gjort detta.

E förklarade att samtalen angående anknytning mest sker i adoptionsorganisationernas regi, och inte så mycket genom socialtjänsten eller BVC. ”Man har stöd i andra adoptivföräldrar när det gäller diskussioner om anknytning. Anknytningen är ju jätteviktig. Det är viktigt att få reda på. Det är ju a och o alltså. Det är superviktigt!”

E berättade att det i de flesta fall är adoptivföräldrarna själva som håller i kurser, utbildningar o dyl. E håller själv i en del kurser och förklarar för oss om hur hon själv, under dessa kurser, betonar vikten av att anknytningen skall fungera.

På frågan om E vet var hon skall vända sig om det uppstår eventuella problem i familjen, som har med adoptionen att göra, svarar hon att man kan ringa till BVC och den psykolog som arbetar där. E är nöjd med BVC: s insatser och tycker att de har varit jättebra.

Förälder F, som adopterade barn för ca 20 år sedan anser att de fick stöd och hjälp av socialtjänsten då ett av hans barn behövde hjälp i början av tonåren.

3.2.1 Analys

Förälder A ansåg att kontakten med hemutredaren var trevlig då de hade så mycket att berätta. Hon ansåg inte att detta besök gick ut på att stötta dem som föräldrar. Hon förklarade också att hon trodde att många adoptivföräldrar uppfattar dessa hembesök mer som en kontroll än som ett stöd. Förälder B menade att det hade varit önskvärt om någon från t ex socialtjänsten

hade ringt hem till dem för att höra hur det stod till och om allting gick bra. De fick själva ta kontakt med socialtjänsten efter det att de hade kommit hem med sitt barn.

Förälder C förklarade att hennes upplevelse av hemutredaren var att denna skulle skaffa sig ett underlag för den rapport som obligatoriskt skall skickas till hemlandet. Hon berättade att de inte hade blivit erbjudna något stöd av socialtjänsten.

Förälder D menade att de besök som hemutredaren gjorde efter det att de hade kommit hem med sitt barn gick ut på att hämta information till den rapport som skall skickas till hemlandet. Hon ansåg inte på något sätt att hemutredaren kom hem till familjen för att stötta dem i egenskap av adoptivföräldrar. Det är ungefär även så förälder E upplevde kontakten med hemutredaren då denna gjorde hembesök, inte som ett stöd eller en hjälp för dem som nyblivna adoptivföräldrar utan för att få ett underlag till den rapport som skulle skrivas till hemlandet. Förälder F minns inte så mycket av hur hemutredningen var, mer än att de blev ordentligt utfrågade.

Samtliga intervjuade adoptivföräldrar, med reservation för förälder F ansåg sig inte ha fått något stöd av hemutredaren, i egenskap av nyblivna adoptivföräldrar. De upplevde alla att hemutredaren kom dit för att bilda sig en uppfattning om hur det stod till med familjen och därmed skaffa sig underlag till den rapport de är skyldiga att skicka till hemlandet. De intervjuade adoptivföräldrarna upplevde inte att hemutredaren gav dem något stöd eller någon hjälp i deras föräldrasituation.

Gunilla Hurtig, adoptivmamma till två flickor skriver i Weigl (1997), att hon efter en mycket jobbig tid med två små adopterade barn råkade springa på BVC sköterskan som föreslog att hon skulle ta kontakt med en psykolog då hon bröt ihop och grät förfärligt. "Hej" sa hon, "hur är det?" "Det är skit, " bölade jag, " jag vill inte ha några jäkla ungar". Hurtig anser att en psykologkontakt är någonting att rekommendera om problem i föräldraskapet skulle uppstå.

Föräldrarna A, B, C och E berättade att de själva fick ta kontakt med BVC då de kommit hem med sitt barn. Detta kan jämföras med hur biologiska föräldrar automatiskt blir kallade till en första träff på BVC. Två av föräldrarna, B och E, har blivit erbjudna att gå föräldrautbildningar i BVC: s regi men tillsammans med andra, nyförlösta kvinnor. Båda dessa föräldrar var kritiska mot att sammanföras med biologiska mödrar. Förälder B menade att man kunde anordna liknande grupper som enbart var riktade till adoptivföräldrar.

Förälder A hade god insikt om var man kan söka hjälp om problem skulle uppstå. Hon nämnde familjemottagningen Dynamis, BUP (Barn och Ungdomspsykiatri) samt hänvisade till en person som speciellt tar emot adoptivfamiljer med problem i Helsingborg. Men detta är mottagningar som föräldrarna själva får söka sig till enligt A.

Förälder C visste inte var man kunde söka hjälp om problem i familjen som hade med adoptionen att göra skulle uppstå. B menade att de behövde söka hjälp vid ett tillfälle och då fick ett gott stöd av BVC. Förälder D ansåg att adoptionsorganisationens representant var ett stort och värdefullt stöd för dem då denna var med dem i de land där de skulle hämta sitt barn. Samtliga intervjuade påtalade att de fått ett stort stöd av andra adoptivföräldrar.

Olika problem i föräldrasituationen kan uppstå. Bl.a. skriver Weigl (1997) om att problem i form av bortstötning av ena föräldern kan förekomma då man kommer hem med sitt adoptivbarn. Det inte är ovanligt, enligt Weigl, att barnet ”väljer” en av föräldrarna då de kommit hem, de satsar på en av föräldrarna och stöter bort den andre. Hon menar att det ibland är mamman, kvinnan som ter sig välbekant och står för tryggheten, som barnet väljer. Andra barn väljer pappan, kanske på grund av att kvinnorna i deras liv – mamman, barnsköterskan, fostermamman - har varit utbytbara personer som kommit och gått. En man kan för barnet bli något nytt, kanske någon värd att satsa på.

Förälder A förklarade att det behövs utbildade personer som har hand om adoptivfamiljer, som kan förklarar vikten av anknytning bland annat, vilket A ansåg som mycket viktigt. A ställde sig också positiv till det förslag som framgår i SOU (2003:49)- rapporten om att de som arbetar med adoptionsfrågor skall ha en mer uppdaterad och professionell kunskap. Förälder D förklarade att anknytningen har gått bra för dem. E tydliggör hur viktigt hon tycker att det är med anknytningen mellan barnet och föräldern, men att det mest är andra adoptivföräldrar som förmedlar detta till varandra. E, som själv håller i en del kurser, förklarade att hon ofta betonar vikten av att anknytningen skall komma till stånd och fungera.

Smith (1993), hänvisar till Bowlby som menade att den första anknytningen mellan barnet och omsorgspersonen är viktig. Att denna anknytning, vare sig den sker direkt eller i ett något senare skede, ligger till grund för barnets psykiska utveckling och hur barnet formas till att bli en trygg och harmonisk individ. Bowlby ger dock ingen förklaring på hur denna anknytning skall se ut och han ger inte heller någon lösning på hur man skall få den att äga rum, sett utifrån ett föräldraperspektiv. Ingen av de intervjuade adoptivföräldrarna ger ett tydligt

exempel på att någon har diskuterat begreppet anknytning med dem, med reservation för förälder A som talade lite om att hemutredaren frågade om hur anknytningen fungerade. Weigl berättar om hur anknytningen kan kännas. ”Något börjar jag begripa, detta att barnet äter sig in i blodomloppet, jag har henne i kroppen. När hon somnar sitter vi och tar in henne, överväldigade. Vi knyter an, som det heter på psykolog- och adoptionsexpertsvenska.” (Weigl, 1997, sid.164)

I SOU (2003:49)- rapporten menar man som följer:

Det är angeläget att den eller de som vill adoptera utifrån de forskningsresultat som finns på området, uppmärksammas på adoptivbarns ökade risk för olika svårigheter, så att de får en beredskap att känna igen och hantera olika situationer och så att de kan söka hjälp i ett tidigt skede. Det finns en risk för att adoptivföräldrarna kan uppfatta denna information som negativ, men det är viktigt att förmedla de kunskaper som finns till adoptivföräldrarna. Vikten av en bra och tidig anknytning mellan barnet och adoptivföräldrarna måste också lyftas fram i utbildningen. Hur föräldrarna själva aktivt kan arbeta med anknytningen och att ett sådant arbete kan ta tid är mycket viktigt att förmedla.

Trots att de vi intervjuat bor relativt nära varandra så har de alla olika upplevelser av vilka utbildningar och kurser de har erbjudits efter det att de kommit hem med sitt barn. Den utbildning, i landstingets regi, som förälder C och E berättade om har inte någon av de andra adoptivföräldrarna talat om. Kanske beror det på att de inte har valt att prata om den eller så har inte alla adoptivföräldrar blivit erbjudna att gå denna utbildning?

Ingen av de intervjuade adoptivföräldrarna kunde ge exempel på något stöd eller någon hjälp som var riktad till dem som adoptivföräldrar. Flera var nöjda med hemutredarens trevliga bemötande, BVC: s kunskap mm, men ingen av dem har gett något exempel på ett stöd utformat bara för dem. En del av adoptivföräldrarna har erbjudits kurser, men då oftast tillsammans med biologiska föräldrar vilket för någon av de intervjuade har upplevts som ett utanförskap. Kontakter t.ex. med BVC har adoptivföräldrarna själva fått ta då de kommit hem med sitt barn, till skillnad från biologiska föräldrar som automatiskt blir kallade till en första kontroll.

3.3 Adoptivföräldrarnas syn på de professionellas kunskaper om adoptivfamiljer.

Adoptivföräldrar kommer i kontakt med flera professionella både innan och efter adoptionen. De träffar socialsekreterare som gör hemutredningar, handläggare vid den adoptionsorganisation de valt, läkare och sjuksköterskor vid BVC, i vissa fall psykologer och personal vid BUP (Barn och Ungdomspsykiatri). Vi ville veta hur adoptivföräldrarna upplever kompetensen hos de professionella som arbetar med- och runt frågor som rör adoptivfamiljen.

Förälder A gav en positiv bild av den hemutredare, en socialsekreterare som handlägger adoptionsärenden på familjerätten, de träffade inför sin adoption. Hon menade att hemutredaren i deras kommun, Helsingborg, var intresserad, uppdaterad och professionell. A förklarade att hemutredaren var en erfaren kvinna som gör många utredningar per år. Hemutredaren talade med dem om att det är viktigt med anknytningen. Hon berättade också att på den BVC som familjen tillhör är sjuksköterskan speciellt utbildad på frågor rörande adoptivbarn. A förklarade att hon upplevde det som att de som arbetar på denna BVC är väldigt intresserade av adoptivbarn och adoptivföräldrar. ”Vi behövde inte förklara vad mongolfläckar var för någonting, utan de visste vad det handlade om och de visste också vad adoptivbarn behöver.”

A förklarade, som vi tidigare har nämnt, att det i Helsingborg finns två barnhälsopsykologer som är inriktade på adoptioner. A berättade att familjen har talat med andra adoptivföräldrar som har sökt hjälp hos dessa barnhälsopsykologer och inte varit nöjda. Enligt A har deras bekanta känt att man inte förmedlar några konkreta råd vid eventuella problem, samt att de inte talar om hur viktig anknytningen är. A menar att man bör ge adoptivföräldrar rådet att försöka stanna hemma med sitt barn den första tiden efter det att barnet har kommit hem, inte börja arbeta direkt och skola in barnet på dagis. ”Det basala är att anknytningen fungerar”

A berättade att hon har tagit del av den del i SOU (2003:49)- rapporten där man lämnar som förslag att hemutredarna skall gå en obligatorisk utbildning gällande adoptioner. De skulle på så sätt bli mer uppdaterade och kompetenta. A anser att detta är ett mycket bra förslag.

Förälder B berättade att då hon och hennes man hade bestämt sig för att adoptera kontaktade hon BVC på orten där de bor. Hon ville ha råd, stöd och hjälp med anledning av adoptionen B

förklarade att sjuksköterskan blev väldigt ställd och inte kunde svara på några frågor utan bad dem återkomma. B berättade att hon efter ett par dagar fick kontakt med en kompetent sjuksköterska på BVC som kunde svara på de frågor de hade.

B menade att BVC både är uppdaterade och kompetenta på vissa saker gällande adoptivbarn, men också mindre kunniga inom andra områden. Hon anser att personalen vid BVC var rådgivande och vänliga men att det råder en allmänt bristande kompetens på de speciella eksem och hudåkommor, sjukdomar mm som kan drabba barn från andra länder. B menade att det förefaller vara en allmänt bristande kunskap om adoptivbarn och adoptivföräldrar bland professionella. Vidare berättade B också att den föräldrautbildning de gick i AC: s regi (Adoptionscentrum) leddes av andra adoptivföräldrar. Detta upplevde B som bra då dessa har den speciella kunskap som behövs och dessutom har varit i samma situation.

Förälder C berättade om att de placerade sitt äldsta barn på en förskola då de hade fått hem ett syskon i familjen. ”Det var ju inte något problem med barnen utan det var ju mer med förskolan. Vi har rätt enligt socialtjänstlagen att få de resurser som vi behöver till våra barn. Jag visste inte om detta.” C pekade på att det äldsta barnet endast fick vistas på förskolan ett begränsat antal timmar. Vad personalen på denna förskola inte kände till var att adoptivföräldrar har rätt att låta det äldre barnet i familjen vistas ett längre antal timmar på förskola eller dagis än biologiskt födda barn/syskon, enligt C. C ansåg att personalen på förskolan borde känna till sådana saker.

C berättade vidare att de hade upplevt att den socialsekreterare de har haft kontakt med under adoptionsprocesserna har varit duktig och kompetent. Däremot har hon inte alls talat om vikten av anknytningen mellan föräldrarna och barnet. Vi frågade förälder C om hon visste var hon kunde söka professionell hjälp om anknytningen av någon anledning inte skulle fungera, men det visste hon inte. C menade att det över lag råder en dålig kompetens bland professionella då det handlar om adoptivbarn och adoptivföräldrar. ”Socialsekreteraren är ju uppdaterad eftersom hon håller på med det här, men de andra tycker jag inte är det. De kan för lite.”

C förklarade att hon en dag samtalade med en nyutexaminerad förskolelärare på hennes barns förskola. Denna lärare hade förklarat för C att ”det inte var någon stor grej med adoptioner” under hennes utbildning. C anser att förskolepersonalen borde ha större kunskap och

utbildning om adopterade barn. Hon anser att det ofta är de själva, i egenskap av adoptivföräldrar, som måste informera de professionella.

Förälder D berättade att deras barn hade varit föremål för en del undersökningar i hemlandet då man misstänkte att barnet kunde bära på en smittsam sjukdom. Flera prover i hemlandet visade till slut att barnet var frisk. Då föräldrarna kom hem till Sverige med sitt barn stod, enligt D, de svenska läkarna rådvilla och utan kunskap om hur de skulle förhålla sig. D menade att de fick rådet att stanna inomhus utan kontakt med andra familjer eller barn. Detta på helt felaktiga antaganden enligt D. Hon upplevde detta som mycket oprofessionellt av sjukvårdspersonalen.

D berättade också att deras barn inte hade fått samma sorts vaccinationer som svenska barn får när de är små. Enligt D blev läkarna och sjuksköterskorna vid BVC mycket konfunderade över vilka vaccinationer de skulle ge deras barn. D upplevde detta som mycket okunnigt. D förklarade att hon anser att det brister i kompetensen både vid BVC och på barnmottagningarna då det handlar om adoptivbarn och adoptivföräldrar. ”Av vad jag har hört från andra adoptivföräldrar då det gäller t ex BUP (Barn och Ungdomspsykiatri) är jag inte optimistisk” Vad det gällde hemutredaren på familjerätten, berättade D dock att hon upplevde denne som både kunnig och med stor erfarenhet. Denna kvinna upplevde hon som en stor trygghet.

Förälder E menade att de professionella borde tala mer om anknytning än vad man gör idag. E förklarade att hon inte tror att det talas mycket om anknytning bland dem som arbetar med adoptionsfrågor. E, som själv håller i en del utbildningar via en adoptionsorganisation, menar att hon lägger tyngdpunkten i informationen till blivande adoptivföräldrar i just anknytningen. E ansåg att personalen vid BVC var bra, men att kompetensen bland professionella som arbetar med adoptioner är väldigt olika.

Förälder F som vi har talat med i telefon och som adopterade barn för 20 år sedan tror att de flesta professionella som möter adopterade barn och deras familjer är uppdaterade och kompetenta. F betonade att man idag vet mycket mer om fenomenet anknytning. När han och barnens moder adopterade barn talades det inte alls om detta. F berättade vidare att han har behövt söka professionell hjälp vid ett tillfälle då det ena barnet i tonåren började röra sig i

kriminella kretsar. F menade att de fick ett professionellt och kompetent bemötande ifrån socialtjänstens sida då snabba insatser och åtgärder vidtogs, vilka också enligt F föll väl ut.

3.3.1 Analys

Föräldrarna A, C, D och F ansåg att de hemutredare, inom familjerätten, som de har kommit i kontakt med har varit professionella. Förälder C menade att denna kompetens kan bero på att de här personerna arbetar med sådana här frågor och således är kompetenta. Förälder F förklarade sig mycket nöjd med det professionella bemötande han fick av socialtjänsten med anledning av att ett av barnen behövde hjälp och stöd i tonåren. Fyra av de fem intervjuade adoptivföräldrarna ansåg att de som arbetar som hemutredare är kompetenta och professionella. Förälder B nämnde inte något om just hur de upplevde hemutredarens kompetens.

I begreppet professionell menar adoptivföräldrarna att hemutredarna har lång erfarenhet och känner till de förhållande som råder runt en adoption. Förälder A påpekade t.ex. att många kommuner har kanske bara en hemutredning per år och vet inte vad en hemutredning ska innehålla mer än precis det som NIA (Nämnden för internationella adoptioner) har sagt.

Att det råder delade meningar om hur professionella de socialsekreterare är som arbetar med adoptionsutredningar framgår bland annat i boken, "Långtansbarnen", av Kerstin Weigl (1997). Weigl skriver att en hemutredning kan göras på många olika sätt. Den kan upplevas som kort, utdragen, opersonlig, påträngande, givande eller likgiltig. Weigl tar upp ett exempel på en hemutredare som sade till en man, vars hustru och han stod i begrepp att adoptera barn efter flera års ofrivillig barnlöshet "varför skiljer du dig inte och skaffar en fertil fru"? Petter Lidbeck tar i sin bok, "Linnea från Yujiang" (1997) upp ett exempel på en socialsekreterare som uttrycker inför Lidbeck och hans hustru, som också de upplevt en lång väg av försök och behandling för att få egna barn att "det inte finns något så underbart som biologiska barn!"

I SOU (2003:49)- rapporten lämnar man ett förslag på att de som arbetar som handläggare inom familjerätten skall utbildas och bredda sin kunskap gällande adoptioner, adopterad barn och deras familjer. Förslaget går ut på att det ska finnas en enhetlig professionell kunskap i alla föräldrautbildningar i samtliga kommuner i Sverige.

Förälder A ansåg att personalen vid BVC var kunniga och kompetenta. Hon uttryckte att de visste mycket om adopterade barn och verkade intresserade. Förälder B menade att de som arbetar på BVC är kompetenta på vissa områden men har brister inom andra. Hon kan se att personalen vid BVC är snälla och vänliga men att de har bristande kunskaper om adopterade barns speciella hudåkommor, sjukdomar mm. Förälder D var missnöjd med BVC: s bemötande. Hon anser att det brister i kompetensen gällande adopterade barn och om förhållandena i andra länder. Förälder E var nöjd med BVC: s insatser men menade att det finns brister i kompetensen om adopterade barn. Förälder C och F talade inte om deras erfarenheter från BVC.

Förälder A var den enda, av de fyra föräldrar som kunde referera till kompetensen på BVC, och som var helt nöjd med personalens kunnighet och kompetens. Förälder B och E var ganska nöjda med BVC: s insatser men poängterade att det råder bristande kunskap och kompetens vad det gäller adopterade barn. Förälder D menade att det råder brister i kompetensen gällande adopterade barn hos personalen på BVC. I SOU (2003:49)- rapporten framkommer att utredarna som har anlåtats med anledning av rapporten har förstått att adoptionsknutna frågor sällan är förekommande inom barnhälsovården. Man anser också, och lägger som förslag, att alla som i sitt yrke möter adopterade och adoptivföräldrar bör ha allmän kunskap om adopterade och adoptivföräldrars situation.

Abrahamsen (1999) refererar till Holm (1995) som menar att ”Det räcker inte med att vara snäll” och det går inte heller med bara god vilja. Holm menar att om professionella skall klara av att kombinera omsorg och pedagogik på ett professionellt försvarbart sätt, krävs integrerade och uppdaterade kunskaper om små barns samspelsbehov.

Förälder C upplevde en bristande kompetens på den förskola där deras äldsta barn har en plats. De visste inte, enligt C, vilka speciella regler som gäller för adoptivföräldrar och deras barn. De andra adoptivföräldrarna talade inte alls om skolan eller förskolan vilket inte heller ingick i våra frågor.

Föräldrarna A och E tog upp begreppet anknytning och hur viktigt de tycker att det är för blivande adoptivföräldrar att bli informerade om detta av de professionella som arbetar med adoptivfamiljer. Förälder F berättade att när han och hans hustru adopterade barn för 20 år sedan så visste man knappt vad anknytning var för någonting. I SOU (2003:49)- rapporten

framkommer att utredarna anser att det är viktigt att låta de blivande adoptivföräldrarna informeras om vikten av att en tidig anknytning äger rum mellan adoptivbarnet och adoptivföräldern. Utredarna anser att de professionella ska kunna ge råd om hur adoptivföräldrarna själva aktivt kan arbeta med anknytningsprocessen. Enligt 6 kap. 12 § socialtjänstlagen (2001:453), SoL, skall den socialnämnd som beslutar om medgivande för adoption, innan beslut fattas, försäkra sig om att de blivande adoptivföräldrarna har tillfredsställande kunskaper om barn och deras behov.

Förälder A var den enda av de intervjuade som berättade att hemutredaren förklarade vad begreppet anknytning är och vad det innebär. Förälder C visste inte vart hon skulle vända sig om det skulle uppstå problem i anknytningen.

3.4 42 år som åldersgräns?

Som en frågeställning lite utanför ämnet har vi valt att höra de intervjuade om deras åsikter angående den åldersgräns som är föreslagen i SOU (2003:49) –rapporten. Förslaget på åldersgräns är satt till 42 år och gäller från ansökningstillfället.

Idag finns det ingen fastställd övre åldersgräns i Sverige. I 4 kap. i föräldrabalken, Sveriges Lagar, finns endast en nedre åldersgräns för adoption. Den som vill adoptera skall ha fyllt 25 år utom när det gäller synnerliga skäl, då kan även den som har fyllt 18 år ha rätt att adoptera. Denna nedre gräns gäller också om det skulle vara eget eller makes barn.

Idag fungerar det så att det är upp till socialnämnden att, som ett led i utredningen, pröva lämplig övre åldersgräns för sökanden. I sin handbok rekommenderar dock NIA (Staten nämnd för internationella adoptionsfrågor) en övre gräns om 45 år vid ett generellt medgivande. Som en ofta rekommenderad gräns, både från adoptionslandet och från NIA, har man också en gräns på att det inte bör skilja mer än 40 år på adoptivförälder och adopterad.

Majoriteten av de intervjuade tycker att en lag på en bestämd övre åldersgräns på 42 år är fel. A tycker t.ex. att det är bra att det är hemutredarna som tar ställning till denna fråga tillsammans med alla andra viktiga frågor som sjukdomar och dylikt. En rekommenderad gräns eller en ”bör” -gräns kan vara bra men det är bra om det är hemutredaren som gör bedömningen i det enskilda fallet. A resonerar vidare att det också är bra att en av

adoptionsutredningens målsättningar är att adoptivbarn ska få yngre föräldrar men att ”ha en fixerad övre åldersgräns”, menar A, ”är inte rätt väg att gå”.

Intervjuperson B tyckte att en åldersgräns i vissa avseenden kunde vara bra. Dock tyckte B inte att 42 år är en bra övre gräns. Hon uttryckte det med att ”man ska kanske inte vara femtio precis för man ska ju orka och så, men fyrtiotvå är ändå en för låg gräns”. B menade på att många som får biologiska barn inte börjar försöka få barn förrän efter trettio och om man då försöker med det några år, därefter IVF behandling under ett antal år och först därefter ansöker om att få adoptera, så har ju åren snabbt runnit iväg. Däremot tyckte C att det var viktigare att hålla fast vid att det inte bör vara mer än fyrtio år mellan barn och adoptivföräldrar.

C: s svar på frågan om en övre åldersgräns började med att C tyckte att det var ett bra förslag. Argumenten var; ”Du ska ju orka med ett litet barn och du ska orka vara en aktiv och bra förälder”. Vidare menade C att det är stor skillnad på att få ett litet barn när du är fyrtiofem istället för tjugofem. Samtidigt så uttryckte C att det är en komplex och svår fråga och att man också kan säga att det är bättre med en förälder än ingen förälder alls. ”Dessutom”, menade C, ”så kan det ju vara så att många startar ganska sent i livet med att försöka få barn och sedan går de igenom IVF behandlingar o.s.v. och då är man ju inte hur ung som helst”. Därefter fortsatte C sitt resonemang med att säga att en del säger att barn håller en ung och till slut konstatera C att det är svårt att ha en uppfattning eftersom det är en mycket svår fråga.

Uppfattningen som intervjuperson D hade var mycket tydlig. D ansåg att en åldersgräns är helt fel och att man inte ska kunna utesluta några eventuella föräldrar enbart p.g.a. deras ålder. D upplevde förslaget som, ur ett föräldraperspektiv, oerhört kränkande och likaså är det ur ett jämställdhetsperspektiv. D menade att det ofta är så att kvinnan är yngre än mannen och då skulle detta hindra dem från att adoptera. D fortsatte med att säga att hon kände många 45-åringar som är mycket lämpliga föräldrar och säkert orkar med sina tonåringar högt upp i åldern.

Intervjuperson E delade de övriga intervjupersonernas uppfattningar om att det inte var önskvärt med en fixerad åldersgräns. E menade också att man träffas senare i livet idag än vad fallet varit tidigare och därför är fyrtiotvå år ”ingen ålder”, som E uttryckte det. E påpekade också det här med att en eventuell IVF behandling pågår under flera år, vilket också kan

försena hela processen. Särskilt betonade E att, vad det gäller syskonadoptioner, borde inte en fixerad åldersgräns få avgöra utan det är viktigt med en individuell prövning av varje enskilt fall.

F ansåg att en kronologisk åldersgräns är svår att sätta då människor är så individuella både som personer och i egenskap av blivande adoptivföräldrar. F menade att man inte skall vara ”för gammal” men uppgav inte vad det innebär i ålder.

3.4.1 Analys

Fyra av de sex intervjuade var mycket tydliga i sin uppfattning om att man inte bör ha en fixerad övre åldersgräns utan att det ska, i varje enskilt fall, göras bedömningar om lämplighet att adoptera ett barn. Huvudargumenten för detta är att det är allt vanligare idag att man, även för de som får biologiska barn, börjar sina försök att få barn allt senare i livet. Om detta inte lyckas så är det, i många fall, vanligt att paren fortsätter med IVF behandling vilket kan innebära att man startar en process som kan ta flera år av försök att bli gravida. Skulle detta å sin sida inte heller lyckas, blir ofta nästa steg adoption och detta tar också sin tid. I och med detta så menar de fyra intervjupersonerna att många har kommit upp i fyrtioårsåldern innan de anmäler sitt intresse för adoption.

Två av de intervjuade var mer positiva till en övre åldersgräns även om de också kunde se svårigheterna och komplexiteten i denna fråga. En av dem resonerade t.ex. kring ifall det var bättre med en äldre förälder än ingen förälder alls eller om det kanske är så att barn gör att man håller sig ung längre. Den andre av dessa två upplevde att det viktigaste inte är en övre åldersgräns utan istället är det viktigt att behålla gränsen på fyrtio år mellan adoptivföräldrar och adopterad. Därmed kan äldre barn få komma till äldre adoptivföräldrar, vilket inte kommer att vara möjligt om SOU (2003:49) –rapportens förslag träder i kraft.

I en artikel i Aftonbladet den 19 juni, skrev Kerstin Weigl en artikel som hon döpte till ”Adoptioner – bara för rika, egoistiska vuxna”? I denna artikel skriver hon bl.a. om hur Annika Nilsson, riksdagsledamot och adoptionsutredare, föreslår i SOU (2003:49) –rapporten att de över 42 inte ska kunna bli adoptivföräldrar, ”för barnens skull.” Kerstin Weigl fortsätter med att skriva att detta kommer att innebära att det blir färre adoptioner. ”Rimligen väldigt få

adoptioner av de äldre barn med särskilda behov som främst äldre adoptivföräldrar tagit sig an.” Artikelförfattaren frågar sig om det är riktigt; ”med tanke på barnens rätt”.

Vi uppsatsförfattare funderar här en del kring objektrelationsteorin och att den inte talar om att ålder är av betydelse för anknytningen mellan barnet och den vuxne, i vårt fall, adoptivföräldern. Det viktigaste är att det är en stabil och trygg vuxen (Perris, 1996).

4. Slutdiskussion

Då vi påbörjade vårt uppsatsarbete var vi båda ganska övertygade om att adoptivföräldrar fick en hel del stöd och hjälp från samhällets sida. Vi tänkte oss nog specialutformade föräldrautbildningar, anordnande av föräldragrupper, föreläsningar m.m. De som har tagit del av uppsatsen kan möjligen ha funderat på varför adoptivföräldrar skulle behöva den hjälp och det stöd vi efterlyser. En del av vårt följande resonemang kommer att ge läsaren en vägledning om vilken påfrestande situation flera av adoptivföräldrarna har haft, har eller kan komma att få.

Vi har utgått från ett mycket begränsat intervjumaterial, som dessutom har fokuserat på adoptivföräldrarnas subjektiva upplevelser. Detta representerar alltså inte adoptivföräldrar generellt. Dessutom har vi valt att inte intervjua professionella som arbetar med adoptionsfrågor, vilket eventuellt hade medfört att de hade presenterat en annan bild än dessa adoptivföräldrar.

Genom hela uppsatsen har vi återkommit till att det har varit oerhört svårt att hitta litteratur utifrån ett föräldraperspektiv, åtminstone då det gäller vetenskaplig litteratur och forskning. Inte heller i SOU (2003:49) –rapporten, som har varit utgångspunkten för vårt arbete, har föräldraperspektivet förekommit mer än på ett fåtal ställen. Däremot har vi tagit del av flera biografier där adoptivföräldrar har skrivit om sina upplevelser runt sin adoptionsprocess.

Vi valde att som teori använda oss av objektrelationsteorin. Den är mycket fokuserad på barnperspektivet och som vi tidigare nämnt, har det varit svårt att direkt hitta ett föräldraperspektiv i teorin. Detta har medfört att det också varit svårt att bl.a. koppla teorin till analysen mer än i vissa avseenden. I teorin har vi dock hittat kopplingen i att utan föräldern, alltså den vuxne kan inte barnet knyta an. Att vi valde John Bowlby har dels att göra med att

det är honom som Marianne Cederblad refererar till i SOU (2003:49) –rapporten. Dels har det att göra med att han var av den uppfattningen att om något har gått snett tidigt i ett litet barns liv så kan det rättas till senare i livet. Vi tolkar därför Bowlbys teori utifrån hur adoptivföräldrarnas situation ofta kan se ut. Barnet de adopterar kan ha genomgått trauman, svält och känslomässig deprivation i sitt hemland. De har upplevt en separation från sin biologiska mamma och sedan från en fostermoder eller vårdare vid ett barnhem. Forskning idag visar hur viktig den tidiga anknytningen till en pålitlig omsorgsperson är för det lilla barnet (Abrahamsen, 1999). Adoptivföräldrarnas roll kan bli av yttersta vikt för att skapa den tillit och anknytning barnet ofta har berövats under sina första månader eller levnadsår. Redan här kan vi se ett stort behov av att skapa och inrätta utbildningar och information angående detta. En förälder vi intervjuade uttryckte att ”hur vet man då när barnet har knutit an, hur känns det”?

De flesta som bestämmer sig för att adoptera barn, nästan samtliga av våra intervjupersoner samt andra vilkas berättelser vi har tagit del av via litteratur, artiklar mm, har genomgått en s.k. IVF behandling (in vitro fertilisering, fertilitetsbehandling). Flera av paren vi har intervjuat har genomgått IVF under flera års tid. Sex till sju år är inte ovanligt.

Vad vi slogs av under intervjuerna var att samtliga adoptivföräldrar som genomgått IVF, fyra av sex, berättade för oss att man aldrig nämnde adoption som ett alternativ. Flera av de intervjuade förvånades över detta. Förälder C menade att de aldrig hade genomgått flera år av IVF om de hade vetat hur väl det skulle falla ut med att adoptera barn. Förälder A uttryckte; ”Det hade varit bra om de åtminstone hade sått ett litet frö hos oss, att adoption hade funnits där i bakhuvudet som ett alternativ. Ingen sade någonsin ett ord om adoption”. Varför det är på det här sättet och varför ingen t.ex. inom sjukvården nämner detta är någonting som vi har diskuterat med fem av de sex föräldrarna utan att någon av oss har kommit fram till något bra svar. Är det möjligen så att de som arbetar med barnlöshetsfrågor och dylika problem är så prestationsinriktade på sin uppgift, att de glömmer själva syftet med alltsammans, dvs. att två vuxna vill ha ett barn. Inte att det nödvändigtvis måste vara ett biologiskt barn, även om de flesta som söker sig dit önskar det som första alternativ. Kunde man inte ha talat om alla de alternativ som finns d.v.s. även om alternativet adoption?

När dessa föräldrar, efter flera år av IVF bestämt sig för att adoptera ett barn från ett annat land står de inför omfattande utredningar, kostnader och framförallt en mycket lång väntan.

De skall välja ett land som passar dem eftersom olika länder har olika krav på adoptivföräldrarna. Om man adopterar ett barn från Kina tillåter inte det landet att adoptivföräldern t.ex. är diabetiker. De skall hitta en adoptionsorganisation som passar dem. De skall kontakta socialtjänsten som kommer hem till dem och gör utredningar både om deras fysiska och psykiska hälsa, ekonomi samt sociala status. En hemutredning är omfattande med insyn i hemmet, djupintervjuer samt en penetrering av om man verkligen ”är säker på och redo för” att adoptera ett barn.

Vi anser att det naturligtvis skall vara omfattande utredningar av blivande adoptivföräldrar, men vi efterlyser också ett föräldraperspektiv dvs. stöd och hjälp åt de blivande föräldrarna. Får de vara svaga, ledsna, uttrycka hopplöshet, tveka, bli arga m.m.?

Som biologisk förälder betraktar man tvekan inför moder- respektive faderskapet som naturligt och hormonellt. Gråtattacker och depressiva symtom faller sig också relativt naturligt i väntans tider. Men adoptivföräldrarna väntar de också, och de får många gånger vänta väldigt länge. En av de vi intervjuade berättade att de efter lång väntan på sitt barn äntligen fick åka iväg till landet där deras son befann sig för att träffa honom. De lärde känna sin son, umgicks med honom under flera dagar och återvände hem med vetskapen om att nu hade de blivit föräldrar. Dessvärre ringde personalen från barnhemmet efter en tid och förklarade att pojkens biologiska släktingar dragit tillbaka beslutet att adoptera bort pojken.

Här kan vi ytterligare se en situation där stöd och hjälp hade varit önskvärt. Om biologiska föräldrar förlorar sitt barn kopplas genast kuratorer och psykologer in, utan att det är på föräldrarnas initiativ. Hjälpen dyker upp och finns där som en självklarhet. Den här adoptivfamiljens barn avled dock inte, men de förlorade sin son och, som de själva uttryckte det, så ”skall vi leva med ovissheten om hur han har det och hur han mår under hela sitt liv”.

I diskussion som man har i SOU (2003:49)- rapporten kommer Barnombudsmannen Lena Nyberg till tals och menar att man behöver, som föreslagits i SOU (2003:49) –rapporten, ett kunskapscentrum där mer stöd skall ges till adoptivföräldrar och barn. Hon menar också att det behövs ett mer riktat föräldrastöd. Samtidigt menar Nyberg att adoptionslagstiftningen utgår från de vuxnas önskemål om att få adoptivbarn, inte om barnens behov av att få ett bra liv.

Riksdagsledamot Annika Nilsson, ansvariga utredaren för SOU (2003:49) –rapporten, menar i ett yttrande att hennes utgångspunkt handlar om att adoptera är ett annat sätt att bli familj på. Hon menar att om man jämför med en biologisk familj så är adoptivfamiljen varken sämre eller bättre, men att den ställer andra krav, har andra utmaningar och en annan glädje och sorg. Hon menar att samhället måste ta ett större ansvar och se till att de resurser som behövs skall finnas.

I den forskning man har inhämtat från bla Marianne Cederblad i SOU (2003:49)- rapporten framkommer att internationellt adopterade löper en betydligt större risk än genomsnittsbefolkningen att utveckla psykiatriska symtom och eller missbruk som kräver sjukhusvård. Det bör dock betonas, enligt Cederblad, att dessa negativa utfall endast gäller ett litet antal faktiskt drabbade internationellt adopterade. Redan i början av 1980- talet beskrevs att adoptivfamiljer i Stockholm i högra grad än andra grupper sökte barnpsykiatrisk vård. Detta förklarade man ibland med att det finns en ökad benägenhet för adoptivföräldrar att söka hjälp snarare än att hjälpbehovet skulle vara större hos adoptivbarn. Cederblad menar vidare att den studie hon har utfört talar för att adoptivfamiljers hjälpsökande är relevant. Sjukhusvård med psykiatrisk diagnos är inte, enligt Cederblad, bara vanligt hos adopterade under barn- och ungdomsåren, när föräldrarna tar initiativ till kontakt med psykiatrin, utan i minst lika hög grad även hos unga vuxna adopterade.

Med den omfattande forskning som har stöd i studier, empiri, psykiatri och sjukhusvård borde väl samhället, enligt vår mening, preventivt arbeta med adoptivföräldraskapet. Var lägger man ansvaret? Hur mycket skall en adoptivförälder klara av, kanske med ett barn vars historia de inte känner till. Att problem kan uppstå samt att man har någonstans att vända sig i ett tidigt skede och utan att skuldbeläggas borde väl vara en självklarhet för dem som skall adoptera barn?

Vi har mött starka, positiva, kärleksfulla adoptivföräldrar som också öppet har kunnat visa att de har en sårbarhet. Flera av dem har varit nöjda med insatser från hemutredare, BVC, sjukvård med flera. Dock träffade vi inte någon som kunde berätta om ett stöd från samhällets sida som enbart var riktat till dem som adoptivföräldrar.

Vad vi märkte hos de adoptivföräldrar vi intervjuade var hur kompetenta, öppna och tillmötesgående de var. De var nästan förvånade över att vi ville höra deras berättelser utifrån

dem som föräldrar, det var inget de var vana vid. Dessutom slogs vi av att dessa föräldrar har en enorm styrka och kompetens som på egen hand orkar leta information, ta kontakt med myndigheter och med andra i samma situation. Många av de berättelser som vi, ödmjukt har fått ta del av, vittnar om långa utredningsförfarande, psykologiska och medicinska undersökningar, väntan och längtan.

Även om vi har uppmärksammat att dessa adoptivföräldrar finner stort stöd hos varandra så anser vi att det dessutom borde finnas mer stöd från samhällets sida. Samhällets brister i många avseende både vad det gäller information och stöd innan och efter en adoption, vilket man också kommit fram till i SOU (2003:49) -rapporten. Här ser vi stora likheter med vad adoptivföräldrarna önskar och vi hoppas att förslagen i rapporten, som behandlar just dessa frågor, kommer att gå igenom.

SOU (2003:49) -rapporten, vilken vi till viss del valt att utgå ifrån, är stor och behandlar många andra frågor och förslag till förändringar. Eftersom vi har valt att fokusera på endast några frågor, vet vi inte heller vad adoptivföräldrarna anser om de andra förslag som rapporten ger. Detta tycker vi är viktigt att påpeka så att läsaren är medveten om detta.

Källförteckning

- Abrahamsen, Gerd (1999), *Det nödvändiga samspelet*, Studentlitteratur. Lund.
- Creutzer, Annika (2002), *Adoptera – ett sätt att bli förälder*, Bonniers tidskrifter AB, Tryckt hos Rosito Lombarda SpA. Milano.
- Holme, Magne, Krohn Solvang, Bernt (1997), *Forskningsmetodik*, Studentlitteratur, andra upplagan. Lund.
- Hwang, Philip och Nilsson, Björn (2000), *Utvecklingspsykologi*, Natur och Kultur, Centraltryckeriet. Borås.
- Katz, Madeleine (1992), *Vänta adoptivbarn – en annorlunda graviditet*, Bonniers, Bohuslänningens Boktryckeri. Uddevalla.
- Lidbeck, Petter (1997), *Linnéa från Yujiang, en bok om att bli pappa*. Albert Bonniers förlag. Scandbook AB. Falun.
- Perris, Carlo (1996), *Ett band för livet*, Natur och kultur, Centraltryckeriet. Borås.
- Repstad, Pål (1999), *Närhet och distans*, Studentlitteratur, tredje upplagan. Lund.
- Smith, Ronald (1993), *Psychology*, West publishing company. U.S.A.
- Sveriges Lagar (2003), *Föräldrabalken*.
- Trost, Jan (1997), *Kvalitativa intervjuer*, Studentlitteratur, andra upplagan. Lund.
- Weigl, Kerstin (1997), *Längtansbarnen*, Norstedts Förlag AB, Tryckt hos Smegraf AB, Smedjebacken. Stockholm.

Artiklar

- Artikel i Aftonbladet; *Adoptioner – bara för rika, egoistiska vuxna?*, av Kerstin Weigl, 19 juni, 2003. www.aftonbladet.se
- Artikel i Aftonbladet; *Risk för färre utlandsadoptioner*, av P.O, 15 oktober, 2003. www.aftonbladet.se
- Artikel i Sydsvenska Dagbladet; *Adoptionscentrum avfärdar utredning*, av Natalie Nasr, 14 november, 2003. www.svd.se

Rapporter, forskning mm

- Cederblad, Marianne, (1982) docent i barn och ungdomspsykiatri *Utländska adoptivbarn som kommit till Sverige efter tre års ålder..* Forskning om anpassningsprocessen under det första året i familjen

NIA – Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor.

SOU-rapporten (Statens Offentliga Utredningar) 2003:49, *Adoption - till vilket pris?*

Referenslitteratur

Bergqvist – Larsson, Solveig (1999), *Låtsasmorsa*, Solveig Bergqvist-Larsson & Förlags AB Björnen. Falun

Brenckert, Eva (2002), *Äntligen adoptivförälder*, Bilda förlag, Scandbook AB. Falun.

Artikel i Dagens Nyheter; *Sverige stängs nästan helt för adoptioner*, av Ulf Kristersson, 15 oktober, 2003. www.dn.se

Artikel i Dagens Nyheter; Debatt; *Sverige stängs nästan helt för adoptioner*, diverse inlägg, 14 november, 2003. www.dn.se

Forskning om barn och familj (1994), *Identitet och anpassning hos utlandsfödda adopterade ungdomar*, nr. 4. Skriftserie från Institutionen för barn- och ungdomspsykiatri, Lunds universitet.